

KARYS

1970
BIRŽELIS - LIEPA
— JUNE

Nr. 6

KARYS

1970
Nr. 6 (1463)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

P. PETRUŠAITIS
"Tremties Tritis"

K. KODATIENĖ
"Šaulė Tremtyje"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam
Pasulyje"

BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės žinios"

Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

Joseph Grassi — Tadas Kosciūška	(viršelis)
A. Budreckis — Kosciūška tremtyje	161
O. Žadvydas — Šarvuočių rinktinė	166
P. Būtėnas — Paskutinis žodis	170
Prūsų lietuvių pulkai	175
K. Plūkas — Atsiminimų nuotrupos	177
K. Uoginius — Fldm. Fon Kliugės tragedija	179
B. B. — Sovietų strateginės problemos	181
Tremties Tritis	183
Šaulė Tremtyje	186
Karinės žinios	188
K r o n i k a	190

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKŪNAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ŽADVYDAS,
Philadelphia — A. IMPOLĖNAS, Australija — V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MASS. — S. J. Minkus
CHICAGO, ILL. — M. Ambraziejus,
"Gifts International", "Marginiai",
"Parama"
DETROIT, MICH. — V. Perminas
GRAND RAPIDS, MICH. — J. Belinis
KENOSHA, WIS. — B. Juška
LOS ANGELES, CALIF. — V. Priž-
gintas

NEWARK, N.J. — Kazys Trečiokas
OMAHA, NEBR. — J. Kantanavičius
WOODHAVEN, N.Y. — "Romuva"
WATERBURY, CONN. — "Spauda"

KANADOJE

HAMILTON, ONT. — J. Orvidas
TORONTO, ONT. — Augustinas Kuo-
las, P. Misevičius
MONTREAL, QUE. — "Parish Lib-
rary"

ANGLIJOJE

"DAINORA" — 74 Priory Road, Kew
Surrey

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas — 44 Slevin St., Gee-
long North, 3215, Vic. Australia
L. Vasilūnas — 3 Wall Street, Nor-
wood 5067

VENEZUELOJE

Kun. A. Perkumas, SDB — Centro
Lituano, Plaza Principal
de La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world.
Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.
Subscription \$7.00 per year. Single copy 70 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 6 (1463)

BIRŽELIS - LIEPA - JUNE

1970

KOSCIUŠKA TREMTYJE

ALGIRDAS BUDRECKIS

Tadas Kosciuszka, gudų kilmės Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos bajoras, buvo dviejų pasaulių didvyris. Ne vien tik lietuviai, lenkai ar gudai įvertina jo karžygiškumą kovose dėl laisvės. Amerikiečiai, lygiai taip pat, savinasi jo žygius. Ne vien tik Žečpospolitos patriotai apraudojo jo mirtį 1817 m. spalio 15 d. Užgirdęs, kad Kosciuszka miręs Šveicarijoje, jo ginklo draugas Tomas Jeffersonas jį apibūdino kaip "laisvės tyriausią dvasią" ("the purest spirit of liberty").

Kosciuszka praleido savo vaikystę tėviškėje, Merečovščiznos dvare, prie Siechnavičių kaimo, Slanymo paviete. Po to jis lankė pijorų mokyklą Lubiešove. Būdamas vargingų bajorų vaikas jis galėjo atsidėti tik vienai garbingai profesijai, atseit, karinei tarnybai. Kosciuszka baigė Varšuvos kadetų korpo kursus augščiausiais pažymiais. Kosciuskos polinkis į statybos inžineriją ir jo kiti gabumai padarė teigiamą įspūdį karo mokyklos direktoriui, kunigaikščiui Adomui Čartoriskiu. Čartoriskis savo lėšomis išsiuntė jį į Prancūziją tęsti karo mokslus. Mat, XVIII amžiuje karyba labiausiai buvo išvystyta Prancūzijoje.

Septyneris metus jis uoliai studijavo prancūzų karo mokyklose. Ne vien tik karo mokslus išėjo Kosciuszka. Paryžiuje jisai prisisėmė Švietimo gadinės liberališkųjų ir racionalistinių idėjų. Vienu žodžiu, Paryžiuje jis susipažino su naujaisiom karinėm ir politinėm teorijom. Grįžęs Lenkijon jis buvo pakeltas į kapitonus. Jam buvo pavesta Krokuvos įtvirtinimų priežiūra. Bet, tai buvo blogi laikai. 1772 m., po pirmojo Žečpospolitos padalinimo, buvo maža galimybių jaunam karininkui sumažintoje kariuomenėje. Pakėlimai lenkų kariuomenėje atsiradavo tik papirkimo keliu, o Kosciuszka buvo be lėšų. Nežiūrint jo pakartotinių prašymų perkelti į Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos kariuomenę, jis buvo paliktas pas lenkus.

Pastebėdamas, kad jam nėra jokių galimų tokiuoje padėtyje, Kosciuszka užstatė savo tėviškę ir gavęs paskolą, panaudojo tuos pinigus nukeliauti į Paryžių. Paryžiuje pasklidę žinios, kad Amerikoje prasidėjo revoliucija prieš anglų karaliaus tironiją, pakurstė jo vaizduotę ir pažadino jo aistrą stoti į kovą. Jis patyrė, jog amerikiečių sukilėlių pusiau oficialus pasiuntinys Benjaminas Franklinas verbuoja prancūzus kariškius vykt savanoriais padėti sukilėliams. Kosciuszka prisistatė tūlam Franklinui.

KOSCIUŠKA AMERIKOJE

Gavęs pasiuntinio Benjaminio Franklino rekomendacinį laišką, Tadas Kosciuszka 1776 m. vasarą, savo lėšomis, išplaukė į Ameriką. Išlipęs Filadelfijoje jis įteikė prašymą ir Franklino laišką amerikiečių sukilėlių karo tarnybai. Nemokėdamas anglų kalbos jis kalbėjo su amerikiečių inteligentais prancūziškai.

Laukdamas karo tarnybos sprendimo Kosciuszka prisidėjo prie Filadelfijos įtvirtinimų darbų. Mat, tuomet kilo gandai, kad anglai užpuls patriotus Filadelfijoje. Šis darbas pagreitino jo paskyrimą į karininkus. 1776 m. spalio 18 d. Kontinentinis kongresas jį priėmė į kontinentinę kariuomenę, suteikdamas jam inžinerijos pulkininko laipsnį. Jo alga buvo šešiasdešimt dolerių į mėnesį. Kosciuszka pasižymėjo kautynėse Rhode Islande ir vėliau Niujorke.

1777 m. pavasarį jis buvo paskirtas į Šiaurės armiją. Šiaurės armijos uždavinys buvo sustabdyti anglų įsiveržimą iš Kanados per Niujorko koloniją. Kosciuskos inžineriniai gabumai buvo labai naudingi amerikiečiams žygyje prieš anglų generolą "Gentleman Johnny" Burgoyne. Kosciuszka sumaniai statė amerikiečių tvirtoves ties Van Schaick, Billingsportu, Ticanderoga ir Mount Behmus. Jo patarimai ir apskaičiuoti pasitrauki-

mai iš kovos laukų padėjo kontinentinei kariuomenei tvarkingai atsitraukti ir pasipriešinti gen. Burgoyne neatsargiam žygiavimui. Generolas Gates Kosciuška išakė pastatyti įtvirtinimus Saratogos gynimuisi. Kosciūška meistriškai ir skubiai atliko tą uždavinį.

Kosciuškos įtvirtinimai suvaidino svarbų vaidmenį Saratogoje. To mūšio pasėka — amerikiečiai laimėjo žygį prieš Burgoyne, kuris pasidavė su savo visa kariuomene. Saratogos pergalė teigiamai paveikė Prancūzų valdžią, kuri amerikiečiams suteikė diplomatinį pripažinimą. Šita dviguba pergalė — karinė ir diplomatinė — buvo dalinai ir Kosciuškos vaidmens padarinys.

WEST POINTO ĮTVIRTINIMAS

Po Saratogos mūšio karvedys generolas Juris Vašingtonas pakėlė Tada Kosciušką į artilerijos pulkininkus ir paskyrė jį savo adjutantu. Kosciūška yra laikomas JAV artilerijos tarnybos tėvu. Jis parašė pirmąjį amerikiečių artilerijos vadovėlį "Manoevres of Horse Artillery". Veikalas buvo originaliai parašytas prancūzų kalba. Į anglų kalbą Kosciuškos vadovėlį išvertė plk. Jonathan William, West Pointo Karo akademijos komendantas, 1808 m. Šis veikalas buvo perspausdintas 1812 m. ir tapo amerikiečių artilerijos uždavinių standartinis vadovas.

Jau kurį laiką amerikiečiams rūpėjo Hudsono upės gynyba. Generolo Gates pergalė Saratogoje sudarė galimybes amerikiečiams įtvirtinti savo pozicijas palei Hudsono upę. Amerikiečiai pasirinko West Pointą įtvirtinimų pagrindiniu tašku. Užtuot žymaus prancūzo inžinieriaus Radiere, amerikiečių vadovybė pasirinko Kosciušką pastatyti tvirtovę. — Ponas Kosciūška, — rašė Vašingtonui McDougall, kuris tuomet buvo perėmęs Šiaurės armijos vadovavimą, — yra labiau patyręs ir draugiškesnis su darbininkais negu pulkininkas Radiere.

Statydamas West Pointo tvirtovę, Kosciūška, kaip tikras Lietuvos sūnus, įrengė ir dekoratyvinį darželį. Kosciuškos darželis dar ir šiandieną yra West Pointo Karo akademijos išlaikomas, kaip to lietuvių paminklas. Nors nebeišliko Kosciuškos tvirtovės sienos, nei apkasai, tačiau toje vietoje stovi statula jo garbei. Yra užrašytas Amerikos istorijos faktas, kad Tadas Kosciūška buvo pats pirmasis, kuris pasiūlė amerikiečiams įsteigti tautinę Karo mokyklą West Pointe.

ŽYGIS PIETUOSE

1780 m. vasarą generolas Gates, kuris tada vadovavo Pietų armijai, paprašė karvedžio Vašingtono jam priskirti Kosciušką, vyriausiu Pietų armijos inžinierium. Kol Kosciūška pasiekė Pietų armijos stovyklą, anglai sumušė Gates ties

Kamdenū. Gates buvo atšauktas. Jo vieton buvo paskirtas gen. Natanielius Greene. Greene buvo antrasis po Vašingtono gabiausias amerikiečių sukilėlių karvedys. Laukdamas Greene atvykimo perimti kariuomenės vadovybę, Kosciūška leido laiką Virdžinijoje, pas plantacijų savininkus. Tėnai jis pirmą kartą pastebėjo juodžių vergų būklę. Kosciuškos jautriai sielai buvo koki betkokia žmogaus prievarta ir nelaisvė. Viešnagės Virdžinijoje metu jis pradėjo simpatizuoti vergams. Tos simpatijos vergams vėliau atsispindėjo jo testamente.

Kosciūška dalyvavo kruvinais žygyje Karolinose, kur jis užsipelnė gen. Greene draugystę ir pagarbą. Ištikimas savo humaniškiems idealams, kautynėse ties Eutaw Springs, jis sulaukė savo karius nuo kruvino keršto veiksmų. Jis asmeniškai išgelbėjo 50 anglų belaisvių gyvybes. Kai žygis Pietuose perėjo į partizaniško pobūdžio karą, jis kovojo kaip kareivis, ne kaip statybos inžinierius. Jam teko dalyvauti Čarlstono uosto apgulime ir paėmime. 1782 m. gruodžio 14 d. amerikiečių kariuomenė triumfališkai įžygiavo į Čarlstoną. Kosciūška įjojo kartu su kitais amerikiečių karininkais. Minios juos pasitiko su gėlėmis ir "welcome" šūkiu.

1783 m. Amerikos revoliucinis karas pasibaigė. Kosciūška kovojo ištisus šešis metus amerikiečių pusėje. Natanielius Greene turbūt gražiausiai apibrėžė šio lietuviu įnašą į Amerikos nepriklausomybės kovas ir pagavo jo bendraginklių nuomonę apie jį: "Pulkininkas Kosciūška", rašė Greene, "priklausė prie mano gabiausių ir nuoširdžiausių ginklo brolių. Aš negaliu palyginti jo ryžtą viešojoje tarnyboje su kuriuo nors kitu. Svarbių klausimų sprendime, jo patarimai, budrumas ir ištvermė man buvo labai naudinga. Pavojaus akivaizdoje jis buvo bebaimis. Jisai niekuomet nepareikė įgeidžių ar pretenzijų ir niekuomet nepraleisdavo progos atkreipti dėmesį ir rekomendacijas į kitų nuopelnus."

Nors ir pavėluotai, 1783 m. Kosciūška, už nuopelnus, JAV Kongreso buvo apdovanotas vieša JAV padėka, pilietybės privilegija, brigados generolo laipsniu ir žemėmis, bei žymia metine pensija. Kosciūška prisidėjo prie Cincinaty garbės ordino (Society of the Cincinnati) įsteigimo ir tapo to ordino narys.

KOSCIUŠKA GRĮŽTA EUROPON

1784 m. rudenį Kosciūška grįžo į Lenkijos-Lietuvos Žečpospolitą. Čia nėra reikalo išdėstyti jo darbus ir kovas Žečpospolitos gynimuisi. Prabėgomis paminėtina, kad Prancūzų Didžiosios revoliucijos vadai jį priėmė į Pirmosios Prancūzijos respublikos garbės piliečius. Mums yra žinomas jo vaidmuo 1792 m. lenkų-lietuvių kovose prieš maskolius, jo misija revoliucinėje Prancū-

Tadas Kosciuška

zijoje ir Saksonijoje gauti paramos sukilimui, ir pagaliau 1794 m. sukilimas. Pakaktų tarti, kad kritus Kosciuškai ties Maciejovičiais, krito ir Lenkijos-Lietuvos valstybė. Anglų poeto Campbell žodžiais: "Laisvė suriko, kada Kosciuška krito" (Freedom shrieked when Kosciuszko fell).

Iš karo nelaisvės jį paleido caras Povilas, kuris pasižymėjo tuo, kad norėjo sugriauti savo motinos Kotrynos Didžiosios darbus. Išlaisvintas Kosciuška buvo pasenęs ir paliegęs, nors kalėjime jo sunkios žaizdos ir sugijo. Jis tik su lazda tegalėjo kebėžioti. Tačiau dvasiniai jis išliko patvarus. Atmesdamas visus pasiūlymus ir dovanas, Kosciuška prašė, kad caras Povilas jam suteiktų

tik vieną malonę, būtent, leistų jam išvykti į Ameriką.

KOSCIUŠKA APLANKO AMERIKA

1796 m. gruodžio 19 d. kartu su draugu lietuviu Julijonu Ursinu Niemcivičiumi ir lenku, karininku Libiševskiu, Kosciuška paliko Petrapių. Kosciuškos maršrutas buvo Stokholmas, Gottenburgas, Londonas ir pagaliau Bristolis, iš kurio jis su savo palyda išplaukė Filadelfijon, 1797 m. birželio 18 d.

Kelionė per Atlantą truko du mėnesiu. Ji buvo audringa. Vieną sykį laivas vos nesudužo. Filadelfija buvo pasiekta 1797 m. rugpjūčio 18 d.

Tuo metu Filadelfijoje siautė geltonasis drūgys. Užtat Kosciūška su poetu draugu Niemcevičium nukeliavo į New Brunswicką pas generolą Anthony Walton White. Po to, jis vyko į Njujorką, kur viešėjo Rosehill rezidencijoje, kaip generolo Gates svečias. Jo viešnagė truko iki 1797 m. rugsėjo 29 d. Prieš apleidžiant Njujorką, JAV Kongresas jam dovanoja 500 akrų plotą už nuopelnus amerikiečių karo tarnyboje. Šis žemės plotas buvo JAV karinių sričių vakariniame pakraštyje, šiaupus Scioto upės, Ohio teritorijoje, Franklino apskrityje, Perry valsčiuje. Toje vietoje šiandien stovi Columbus miestas.

Po trumpos viešnagės Elizabethtown (kur jo draugas Niemcevičius apsigyveno), Kosciūška grįžo pas generolą White, į New Brunswicką. Jis išbuvo New Brunswicke iki lapkričio 28 d. Atsiliepė jo palūžusi sveikata ir jis buvo priverstas kurį laiką gulėti kušetėje. Kosciūška praleisdavo laiką škicuodamas ir tapydamas akvarelėmis ir tušu. Atsisveikindamas su generolu White, Kosciūška nukako į Filadelfiją ir Second Stryte. Daug draugų ir garbintojų sugužėdavo pas jį. Kosciūška susibičiuliavo su Tomu Jeffersonu, kuris tuomet buvo valstybės sekretoriumi. Jeffersonas rašė Gates: „Aš dažnai aplankau Kosciūšką. Iš Jūsų visų, kuriuos aš pažįstu, jis yra laisvės tyriausias sūnus. Jo yra tokia laisvė, kuri tinka ne vien turtuoliams, bet visiems.“

1798 m. sausio 23 d. Kongresas pavedė Iždo sekretoriui išduoti Kosciūškai skolingumo paliudijimą \$12,260.54 sumos su kaupu, būtent šešiais nuosimčiais, nuo 1793 m. sausio 7 d. iki 1797 m. gruodžio 31 d. Pagal skolingumo Kosciūškai paliudijimą, paskutinis atlyginimas turėjo būti \$15,227.87 sumos.

1798 m. kovo mėnesį Kosciūška susilaukė laiškų ryšulio iš Europos. Tų laiškų turinys jį taip sukrėtė, kad nepaisant luošumo, jis šoko iš sofas ir nušlubavo į vidurį kambario: — Aš turiu grįžti į Europą, — jis sušuko, neduodamas jokių paaiškinimų dėl tokio staigaus elgesio. Matyti, viltis pakilo lenkų tremtiniuose, jog revoliucinė Prancūzija suorganizuos lenkų tremtinių armiją kraštui vaduoti. Kūrėsi lenkų legionai Italijoje. Buvo ir kitas motyvas, kodėl Kosciūška norėjo apleisti Ameriką. Jo nepatenkino JAV Kongreso išleistas Alien and Sedition Act (Svetimšalių ir Maištų įstatymas). Šis įstatymas buvo nukreiptas prieš užsieniečių politinius veiksmus Amerikoje.

Jeffersonas Kosciūškai parūpino pasą į Prancūziją slapyvardžiu „Thomas Kanberg“. Neįspėdamas nei Niemcevičiaus, nei tarno Stanislovo, kuriems jis lentynoje paliko pinigų, vien tik su Jeffersono žinia, jis išplaukė į Prancūziją. Prieš išplaukdamas Europon iš Baltimorės, jis davė Jeffersonui įgaliojimus prižiūrėti jo nuosavybes Amerikoje ir parašė savo testamentą.

KOSCIUŠKOS TESTAMENTAS

Kosciūškos testamento byla yra įdomi dėl dviejų priežasčių. Amerikiečiams yra įdomus T. Kosciūškos palikimo klausimas todėl, kad dar 60 metų prieš JAV pilietinį karą Kosciūška puoselėjo vergų išlaisvinimo mintį. Mums lietuviams testamento byla įdomi todėl, kad savo dokumentuose Kosciūška teigia, jog esąs lietuvis.

1798 m. gegužės 5 d. Kosciūška surašė testamentą, pavesdamas bičiuliui Jeffersonui savo žemės ploto pardavimą. Pinigai turėjo būti panaudoti juodžių laisvės išpirkimui. Testamentas, tačiau, niekad nebuvo įgyvendintas. Atsidūręs sunkioje piniginėje būklėje Paryžiuje, 1806 m. birželio 28 d. jis turėjo atsisakyti nuo šio kilnaus tikslo ir perrašė savo testamentą. Už suteiktą pagalbą Kosciūška užrašė savo nuosavybę Amerikoje JAV įgalioto ministerio Paryžiuje generolo John Armstrongo sūnui, Kosciuszko Armstrongui.

Štai, Kosciūškos 1806 m. testamento tekstas:

Know all men by these presents that I Thade Kosciuszko formerly an officer of the United States of America in their Revolutionary War against Great Britain, and a native of Lithuania in Poland, at present residing at Paris, do hereby will and direct that at my decease the sum of Three thousand seven hundred and four dollars currency of the aforesaid United States shall of right be possessed by and delivered over to the full enjoyment and use of Kosciuszko Armstrong the son of General John Armstrong Minister Plenipotentiary of said States at Paris, for the security and performance whereof, I do hereby instruct and authorize my only lawful Executor in the said United States, Thomas Jefferson President thereof to reserve in trust for that special purpose, of the Funds he already holds belonging to me, the aforesaid sum of Three thousand seven hundred and four dollars in principal to be paid by him the said Thomas Jefferson immediately after my decease to him the aforesaid Kosciuszko Armstrong and in case of his death to the use and benefit of his surviving Brothers.

Given under my hand and seal at Paris this twenty eighth day of June One thousand eight hundred and six.

*Thade Kosciuszko
In presence of Charles Carter, James M. Morris.*

Po to jis dar dukart keitė savo testamentą (1816 m. ir 1817 m.). Bet JAV Vyriausias tribunolas ištyrė ir patvirtino jo 1806 m. testamentą. Byloje buvo surašyta Kosciūškos giminės genealogija, pagrįsta Gardino pavieta dokumentais. Spręsdamas teisinės gyvenvietės (domicil) klausimą, Vyriausias tribunolas pastebėjo, kad Kosciūškos „kilimo vieta buvo Lietuva Lenkijoje“

(Kosciuszko's domicil of origin was Lithuania in Poland). Vadinasi, Kosciuszka save laikė kilimu lietuviu, o Lenkijos piliečiu.

Kas liečia pašalpą išvaduotiems juodžiams vergams, Kosciuškos testamentas nebuvo įgyvendintas. Tačiau, 1826 m. dalis Kosciuškos palikimo padėjo įsteigti juodžiams mokyklą Newarke, New Jersey. Tai buvo pati pirmoji juodžių mokykla Amerikoje, mokykla buvo pavadinta Kosciuškos vardu.

VEL EUROPOJE

1798 m. liepos pradžioje Kosciuszka pasiekė Paryžių. Jis tuojau atkreipė visų dėmesį į save. Iš visų pusių jis girdėjo užjaučiančius atsiliepiamus apie Lenkijos bylą. Išgirdę, kad Tadas Kosciuszka grįžo, lenkų legionai atbudo. Kosciuszka ilgai derėjosi su Prancūzų valdžia, norėdamas gauti Prancūzijos paramą Lenkijai-Lietuvai atstatyti. Prancūzų valdiniai sluoksniai jam dažnai žadėdavo paramą, tik tie pažadai nuėjo niekais. Kai Napoleonas pasiskelbė pirmuoju konsulu, Kosciuszka, kuris jam nepasitikėjo, pasišalino nuo jo ir jo valdininkų. Po lenkų legionų nusiuntimo į San Domingą (Haiti), kur juos išmarino geltonasis drugys, Kosciuszka nutraukė visus ryšius su

Napoleonu, kuris buvo sugalvojęs tą ekspediciją.

1806 m. Napoleonas iš Berlyno kvietė Kosciušką atvykti pas jį ir vadovauti sukilusiems lenkams. Tačiau, Kosciuszka netikėjo į imperatoriaus žvaigždę ir į jo tuščius pažadus. Jis atsisakė kvietimo ir pasiliko Paryžiuje.

1815 m. gegužės mėnesį Rusija, Austrija ir Prūsija iš naujo padalino Žečpospolitą. Tiesa, buvo įkurta autonominė Lenkijos karalija. Caras Aleksandras I turėjo tapti karalium. Bet šita "Lenkija" buvo tik Rusijos gubernija. Kosciuszka atsisakė nuo visų pasiūlymų užimti augštas pareigas toje Lenkijos karalijoje. Jis žinojo, kad caras norėjo jį išnaudoti padalinimui pateisinti. Savo laisvu noru Kosciuszka pasirinko tremtinio likimą. Nenorėdamas gyventi Burbonų restauracijoje Prancūzijoje, jis apsigyveno pas pažįstamus, Zeltnerių šeimą, Šveicarijoje, Soleure vietovėje.

Savo gyvenimo paskutiniuosius du metus Kosciuszka praleido gamtoje, amžinose Alpėse. Jis daug galvojo apie savo tėvynės likimą. Jo gyvenimas tuo metu buvo vienišas ir liūdnas. Jis buvo atitrūkęs nuo lenkų veikėjų. 1817 m. spalio mėn. 17 d. rudens vakarą, Tadas Kosciuszka paskutinį kartą užmerkė savo akis.

Balzeko Lietuvių Kultūros muzėjui šaulys Petras Podvaiskas (deš.) įteikia dovaną — šaulių leidinį "Nepriklausomai Lietuvai. Priima muzėjaus prez. St. Balzekas, jr. (kair.). J. Kasakaicio nuotr.

ŠARVUOČIŲ RINKTINĖ

O. ŽADVYDAS

(Pradžia KARIO Nr. 4)

ŽYGIS Į VILNIŲ

Tuo metu Vilniaus miestas ir kraštas buvo lenkų okupuotas. Bolševikams pradėjus pulti iš Smolensko srities Vilniaus kryptimi, lenkų kariuomenės silpnos kairiojo sparno jėgos paskubomis traukėsi. Šiame bare pralaimėjus, bolševikai ėmė juos vyti plačiu frontu ir iš Ukrainos. Mūsų kariuomenei reikėjo apsisaugoti, kad lenkai besitraukdami neįsiveržtų į Lietuvos teritoriją, o paskui juos — ir bolševikai. Lenkų ir bolševikų ginkluotame ginče Lietuvos vyriausybė nutarė laikytis griežto neutraliteto. Kariuomenės dalims buvo įsakyta į jų kovą neįsivelti, bet budriai saugoti sienas, kad kariaujančios šalys jas neperžengtų, priešingu atveju — internuoti.

Šios kovos metu, 1920 m. liepos 12 d., Maskvoje, Lietuvos ir Sovietų Sąjungos valstybių atstovai pasirašė taikos sutartį. Lietuvai buvo nustatytos gana palankios sienos. Vilniaus miestas ir kraštas buvo pripažintas Lietuvai, kurį bolševikai pasižadėjo užleisti kai jiems strategiškai nebebus reikalingas kovojant prieš lenkus.

Plk. ltn. K. Žukas, Krašto Apsaugos ministras ir einąs Vyriausiojo karo vado pareigas, jau iš anksto įsakė kariuomenės dalims žygiuoti Vilniaus kryptimi ir užimti lenkų paliekamas Lietuvos etnografinės sritis, nustatytas sutartimi su Sovietų Sąjunga.

Žygis į Vilnių palietė ir šarvuotinius. Generalinio štabo viršininkas, liepos 13 d. įsakė Šarvuoto auto būrio vadui, išsiųsti geležinkeliu 3 šarvuočius į Vilniaus komendantūrą. Tą pačią dieną šarvuočiai ("Aras", "Šarūnas" ir "Perkūnas") su šaudmenų ir benzino atsarga buvo pakrauti ant lėkštvaionių, Šančiuose. Būrio vadas kpt. K. Musteikis, šarvuočių komendantai: ltn. V. Asevičius, ltn. J. Jakulis, ltn. L. Tuskenis ir 19 kareivių, kartu su Vilniaus komendantūros kuopa, sudarė bendrą ešaloną ir naktį iš liepos 13 į 14 d. išvyko Vievio link.

ŠARVUOTO AUTO BŪRIO PIRMOSIOS KAUTYNĖS

Į Vievį ešalonas atvyko liepos 14 d. ir čia buvo pertvarkytas traukinio sąstatas. Šarvuočių lėkštvaioniai buvo pastatyti traukinio priekyje. Pasirengta galimiems kovos veiksams. Išvažiavus iš Vievio, ties Kazimieriškių dv., lenkų VII

brigados daliniai, besitraukdami nuo bolševikų, atidengė ugnį į važiuojantį ešaloną. Traukinys sustojo. Įvyko žiaurios kautynės. Vilniaus komendantūros kuopos kariai šoko iš vagonų ir gynėsi nuo užpuolėjų. Keletas jų žuvo bei buvo sužeisti bešokant iš vagonų. Sueita ir į durtvų kovą. Į kautynes įsijungė 5 ir 8 p.p. daliniai, kurie tęsdami žygį Vilniaus link, atžygiavo iš užnugario. Lenkai pralaimėję kautynes, pasitraukė. Vėliau juos nuginklavo mūsų pėstininkų dalys.

Tai buvo šarvuočių dalies pirmasis kovos krikštas. Šiose kautynėse šarvuotiniškai galinga 9 sunkiųjų kulksvaidžių ugnimi rėmė pėstininkus. Buvo matyti kai krito arkliai vežę lauko virtuves. Prie gurguolės buvo nukautų ir sužeistų lenkų. Šarvuotiniškai nuostolių neturėjo, bet mūsų pėstininkų žuvo 7, sužeisti buvo 16. Kiek nuostolių turėjo lenkai, nenustatyta, bet nemažai.

1920 m. liepos keturioliktoji diena, šarvuotiniškai yra reikšminga ir istorinė data — Šarvuoto auto būrio pirmosios kautynės.

NAUJI UŽDAVINIAI

Kautynėmis pašalinus nuo kelio lenkus, ešalonas atvyko į Lentvarį liepos 15 d. ir susitiko su bolševikų priekiniais daliniais, raiteliais. Vilniaus kryptimi geležinkelio tiltas per Vokės upę buvo sudegintas ir ešelonas toliau važiuoti nebegalėjo. Žygis į Vilnių buvo tęsiamas plentu: Lentvaris - Vilnius.

Lentvaryje šarvuočių komendantai gavo naujus uždavinius. Ltn. J. Jakulis ir ltn. L. Tuskenis su šarvuočiais geležinkeliu išvyko į Varėną, palaikyti ryšį su mūsų kariuomenės daliniais, kurie veikė šiame rajone. Ltn. V. Asevičius kartu su Vilniaus komendantūros kuopa, žygio tvarka išvyko į Vilnių, į kurį įžengė liepos 15 d. 14 val. Šarvuočio komanda nuolat budėjo prie komendantūros. Tačiau, Vilniuje tik savaitę pabuvus, nesusipratimams išvengti su bolševikais, Vilniaus įgulos dalys, išskiriant komendantūrą, gavo įsakymą atsitraukti į nuošalesnes vietas. Ltn. V. Asevičius su šarvuočiu "Šarūnu" išvyko į Vievį. Nustačius skiriamąją liniją tarp mūsų ir bolševikų kariuomenių, iš Varėnos į Vievį grįžo ir kiti du šarvuočiai. Pakeitus įsakymą, rugpjūčio 5 d. ltn. L. Tuskenis su šarvuočiu "Perkūnu" buvo išsiųstas į Vilnių, komendantūros apsaugai. Šar-

vuočiai "Aras" ir "Šarūnas" Vievio geležinkelio stotyje buvo pakrauti ant lėkštvaionių ir virš mėnesio prastovėjo parengtyje.

PAGALIAU... ŽYGIS Į VILNIŲ

Rugpjūčio 16 - 19 d. bolševikų kariuomenė pralaimėjusi kautynes prie Vyslos, masiškai bėgo atgal. Vilniaus ginti jie nesirengė ir mūsų kariuomenės dalys gavo įsakymą užimti Vilnių.

Šarvuočiai iš Vievio į Lentvarį buvo atvežti geležinkeliu ir nukėlus nuo lėkštvaionių, jie kartu su pėstininkų dalimis, žygio tvarka, liepos 26 d. išvygo į Vilnių. Karių ūpas buvo pakilęs. Vilniaus gyventojai mūsų karių sutiko su dideliu džiaugsmu, nes abiejų okupantų žiaurumai buvo įgrisę. Daliniai buvo sutikti su duona ir druska. Vilniečiai kariams segė gėles. Šarvuotis "Aras", kuris važiavo mūsų kariuomenės dalių priekyje, buvo taip pat apkašytas gėlėmis. Tą pačią dieną, 18 v. 15 min., saliuuojant baterijai, antrą kartą buvo iškilmingai iškelta Lietuvos tautinė vėliava ant Gedimino pilies bokšto.

Šarvuotas auto būrys tebebuvo išskirstytas: 3 šarvuočiai — Vilniuje, 2 — Kaune. Prasidėjęs karo veiksmams prieš lenkus, Suvalkų krašte, jis buvo išskirstytas dar labiau. Iš Vilniaus įgulos šarvuočiai "Aras" ir "Šarūnas" buvo išsiųsti į frontą, o "Perkūnas" liko komendantūros apsaugai.

ŠARVUOČIŲ KOVOS VEIKSMAI AUGUSTAVO-SUVALKŲ FRONTE

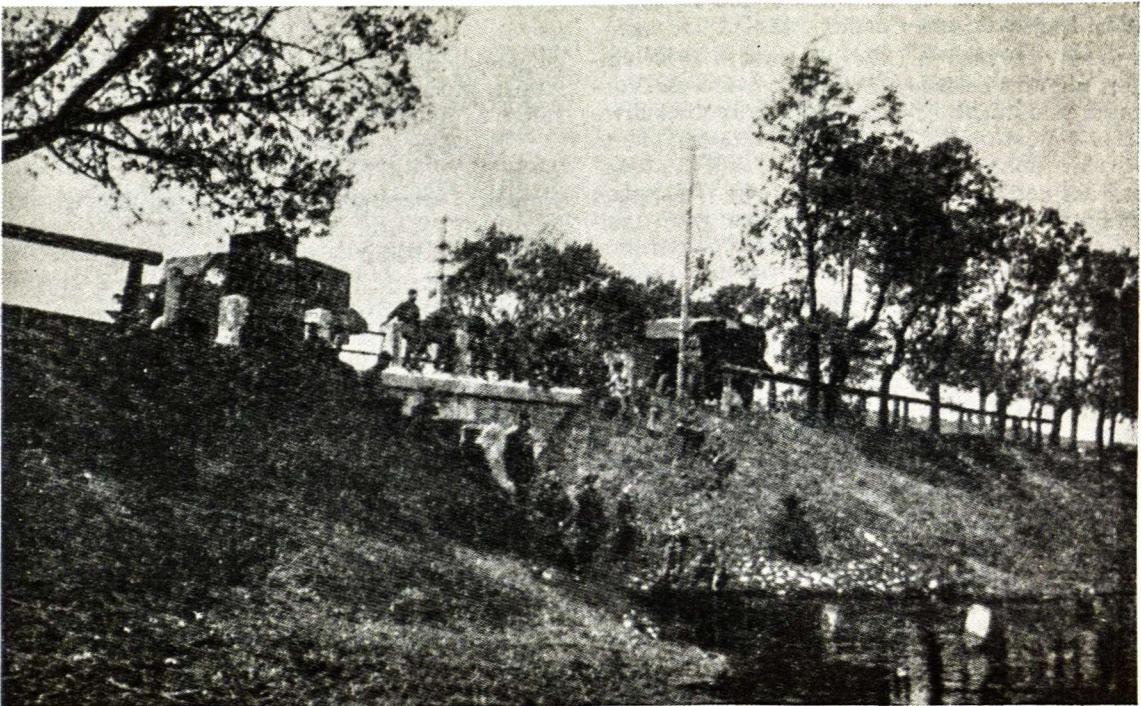
Rugsėjo mėnesio pirmomis dienomis kpt. K. Musteikis, šarvuoto auto būrio vadas, gavo įsakymą vykti su 2 šarvuočių komandomis į Seirijus, plk. V. Grigaliūno-Glovackio, II pėst. divizijos vado valdžion. Šarvuočių komandos buvo išsiųstos iš Seirijų į Seinus ir nuo rugsėjo 5 d. pradėjo vykdyti kovos uždavinius. Per visą kautynių laikotarpį šarvuočiai veikė pavieniui, nesudarydami atskiro dalinio, rėmė pėstininkus ir dalyvavo kautynėse kartu su 2 ir 5 p.p. daliniais.

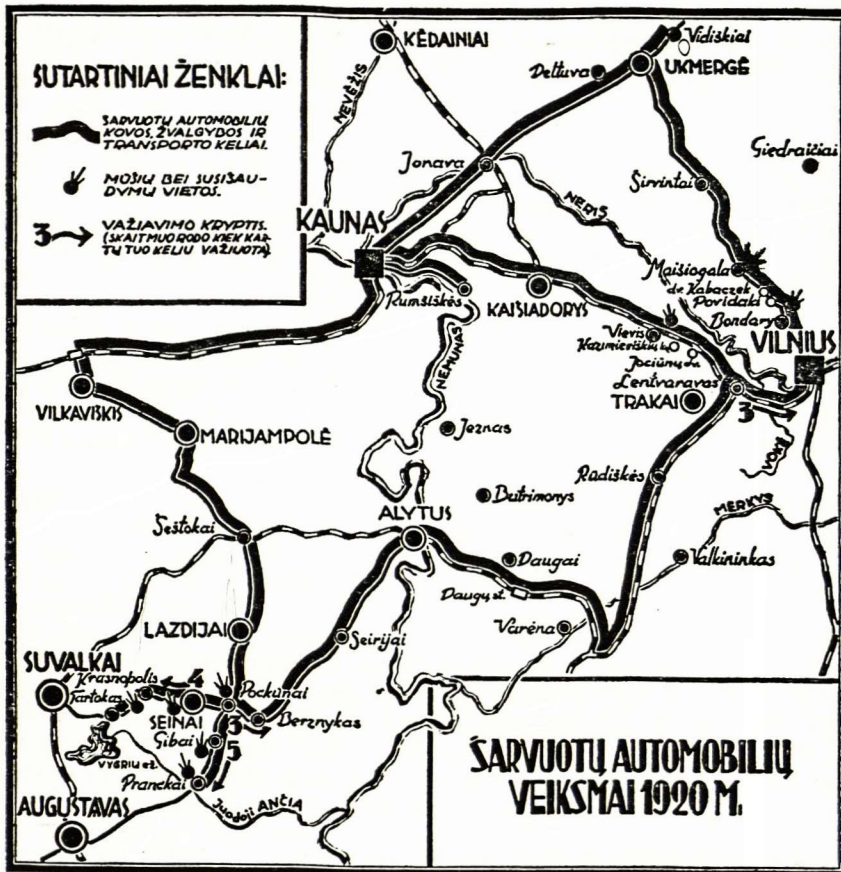
Ltn. J. Jakulis su šarvuočiu "Aru" veikė plentu Seinai - Krasnapolis - Tartokas - Suvalkai, o ltn. V. Asevičius su "Šarūnu" buvo išsiųstas kryptimi Pockūnai - Gibai - Pranckai - Augustavas.

Rugsėjo 8 d. ltn. V. Asevičius gavo uždavinį, kartu su 5 p.p. 2 kuopa, vykti plentu kryptimi Pockūnai - Pranckai ir užimti lenkų pozicijas prie Juodosios Ančios, ties Pranckais. Apie priešų jėgų dydį, tikslų žinių neturėjo. Atžygiavus prie pozicijų, tarp lenkų ir 2 kuopos įvyko kautynės. Šarvuotinėms rėmė kuopą ugnimi. Lenkų pozicijas užimti nepasisėkė, nes lenkų jėgos buvo žymiai stipresnės. Pozicijas gynė lenkų 1 pėstininkų batalionas, sustiprintas artilerija ir raiteliais.

Rugsėjo 7 - 9 d. lenkai puldami stambiomis jėgomis užėmė Gibus, o rugsėjo 10 d. — Seinus.

Šarvuočiai ant Ukmergės-Utenos plento, lenkų raitininkų prasiveržimo metu, 1920 m.

“Šarūnas”, atvykęs iš Lazdijų, rugsėjo 10 d. veikė ant plento Pockūnų - Seinų kryptimi. Šarvuotininkai sėkmingai apšaudė lenkų grandines artėjančias į Beržininką. Tačiau, privažiavus plento kryžkelę: Seinai - Beržininkas ir Lazdijai - Augustavas, kelias buvo užverstas dviem telegrafo stulpais ir akmenimis. Kliūtį priešas gynė ugnimi, o per ją pervažiuoti, ar aplenkti nebuvo įmanoma. Iš šarvuočio išsoko eil. Antanas Ribelis, šoferio padėjėjas ir mūsų šarvuotinkų ugnimi dengiamas, stulpus ir akmenis nuritino į šonus. Pašalinus kliūtį, šarvuotininkai nuvažiavo iki Pockūnų, kulkosvaidžių ugnimi išblaškė pietujančią lenkų pėstininkų kuopą ir grįžo į Beržininką.

Ltn. J. Jakulis su “Aru” rugsėjo 13 d. ugnimi rėmė 5 p.p. užimant Seinų miestą. Vykdamt puolimą, šarvuotininkai privažiavo prie Seinos upės tilto, kuris buvo medžiais užverstas. Pašalinus kliūtį savo jėgomis, kartu su pėstininkais įsiveržė ir užėmė Seinus.

Rugsėjo 14 d. “Aras” ir “Šarūnas” dalyvavo kautynėse vykdydami uždavinius ant plento Gibai - Augustavas. Bet išplėsti sėkmingai veikimo

negalėjo, nes lenkai prieš savo apkasus įrengė kliūtį, kurios pašalinti dėl stiprios priešo ugnies nebuvo įmanoma.

Iki rugsėjo 22 d., lenkų prasiveržimo, “Aras” prastovėjo Gibuose, o “Šarūnas” — Seinuose. Lenkams stambiomis jėgomis pralaužus mūsų kariuomenės frontą, vyko smarki kova, viena iš didžiausių Seinų - Augustavo operacijose. “Šarūnas”, iš Seinų traukdamasis Pockūnų kryptimi, ugnimi dengė 5 p.p. pasitraukimą. “Aras” traukėsi nuo Gibų ir išgelbėjo beveik apsuptą 7 bateriją.

Šarvuočiai, išbuvę įvairiose vietovėse Suvalkų krašte, pasibaigus kovoms, lapkričio 13 d. grįžo į Kauną. Čia jie pasiliko ilgesniam laikui, retkarčiais pakeisdami kitus du šarvuočius veikusius Ukmergės fronte.

Suvalkų krašte šarvuotininkams vykdamt kovos uždavinius sąlygos buvo sunkios. Šarvuočiai veikė pavieniui, todėl kautynėse negalėjo vykdyti atskiro dalinio uždavinį. Dažnai jie neturėjo reikiamų žinių apie priešą. Ryšį sudaryti su pėstininkais būdavo sunku, nes tuo metu apie radio priemonės ir negalvota, o per pasiuntinius

gauti įsakymai bei pranešimai pasiekdavo juos pavėluotai. Nakties metu šarvuotiniai būdavo priversti stovėti priekyje pėstininkų saugos, be jokios priedangos. Tačiau, ir tokiose nepalankiose aplinkybėse veikdami, jie atliko jiems skirtus uždavinius, remdami pėstininkus ugnimi ir moraliai. Iš visų Suvalkų krašte vykusių kautynių, šarvuotiniai išėjo be jokių nuostolių. Visi jie grįžo gyvi ir net nesužeisti.

KAUTYNĖS ŠIAPUS VILNIAUS

Kai "Aro" ir "Šarūno" komandos vykdė kovos uždavinius Suvalkų krašte, Vilniuje buvo likęs ltn. L. Tuskenis su "Perkūno" komanda, komendantūros apsaugai. Be to, apsaugos sustiprinimui, rugsėjo 23 d. iš Kauno buvo atsiųstas ltn. S. Gerdvilis su šarvuočiu "Pragaru".

Lenkams klastingai sulaužius Suvalkų sutartį ir jiems pradėjus pulti Vilniaus kryptimi, šarvuočių "Perkūno" ir "Pragaro" komandos, pridengdamos mūsų kariuomenės evakuaciją, traukėsi plentų Vilnius - Maišiagala - Ukmergė. Pasitraukimo metu šarvuočiai rėmė pėstininkus kautynėse prie Bondarų, Kabačeko ir Magazino dvaro.

Maišiagaloje šarvuočių komendantai: ltn. L. Tuskenis ir ltn. S. Gerdvilis buvo priskirti plk. ltn. E. Adamkevičiaus, 7 p.p. vado valdžion. Lenkams pasiekus Maišiagalos apylinkes, plk. ltn. E. Adamkevičius nusprendė vykdyti priešpuolį. Šiose kautynėse šarvuočiai rėmė 7 p.p. dalinius. Priešas buvo nustumtas iki Magazino dv. Priešpuolis buvo sėkmingai įvykdytas.

Vėliau abu šarvuočiai buvo išsiųsti apsaugai į Ukmergę, kur prastovėjo iki 1921 m. rugsėjo 20 d. Tada juos ten pakeitė "Aras" ir "Žaibas".

Pasibaigus kovoms prieš lenkus, Šarvuoto Auto būrio turto tikrinimo komisijos duomenimis, kautynių laikotarpyje, nuo 1920 m. liepos 14 d. iki tų pačių metų lapkričio 1 d. buvo iššaudyta 24,747 vokiški kovos šoviniai. Tikrumoje buvo iššaudyta žymiai daugiau.

Už pasižymėjimus kautynėse Suvalkų krašte buvo apdovanoti Vyčio Kryžiumi šie šarvuoto Auto būrio kariai: ltn. Vincas Asevičius, ltn. Julius Jakulis, j.psk. Juozas Juozapavičius, eil. Antanas Ribelis, eil. Stasys Riškus ir eil. Kostas Kneizys.

TAIKOS METAS

Kariuomenei įsakymu nr. 510 §1, Šarvuotas Auto būrys nuo 1921 m. rugpjūčio 1 d. buvo performuotas į Šarvuotą Auto divizioną, kurio vadu paskirtas mjr. K. Musteikis, iki šio laiko buvęs Šarvuoto Auto būrio vadu. Naujai suformuotas divizionas buvo priskirtas artilerijos viršininkui.

Aprimus karo veiksmams, šarvuotiniai turėjo geresnes gyvenimo sąlygas. Prasidėjo nor-

malus kareivių mokymas ir auklėjimas. Be karių dalykų, daug valandų buvo skirta švietimui, ypač analfabetų, kurių tuo metu kariuomenėje buvo gana žymus skaičius.

Tais pačiais metais, lapkričio 23 d. buvo sudaryta pirmoji Mokomoji komanda. I laida buvo išleista 1922 m. balandžio 16 d. Ją baigė 17 kareivių; iš jų 9 buvo pakelti į jaunesniojo puskarininkio laipsnį.

Diviziono etatams padidėjus, turimos patalpos pasidarė perankštos. Be to, jos buvo išsimėtę ir nepritaikytos savai paskirčiai. Šis trūkumas buvo pašalintas įrengus kareivines žaliakalnyje, prie Perkūno alėjos. Į naujas patalpas, iš Giedimino g. nr. 36, kareiviai buvo perkelti 1922 m. sausio 18 d. Prie kareivinių buvo įrengti kambariai nevedusiems karininkams. Balandžio mėnesį baigus įrengti garažą, buvo perkelti ir visi šarvuočiai. Dabar šarvuotiniai gyveno viename rajone, kuris buvo tinkamas ir patogus.

1922 m. spalio 11 d. iš artilerijos dirbtuvių buvo perimtas dar vienas šarvuotis ("Daimler", nr. 3924). Šis šarvuotis buvo atimtas iš bermontininkų, Radviliškio kautynėse. Kadangi jis buvo sudaužytas ir nesitikėta jį atremontuoti, tai jis buvo perduotas dirbtuvėms kaip laužas. Bet artilerijos dirbtuvėse, po ilgo ir kruopštaus remonto, jį padarė tinkamu kovos veiksmams. Šarvuotis buvo pavadintas "Savanoriu". Sudarius komandą, komendantu buvo paskirtas ltn. Jonas Pyragius.

Spalio 14 d. Šarvuotas Auto divizionas buvo suskirstytas į du būrius, po 3 šarvuočius kiekviename. I būrį sudarė šarvuočiai: "Aras", "Perkūnas" ir "Žaibas". Būrio vadu buvo paskirtas kpt. Raščius. II būrį sudarė: "Pragaras", "Savanoris" ir "Šarūnas". Būrio vadu paskirtas ltn. V. Asevičius. Divizione buvo 7 karininkai ir 79 kareiviai.

Atgavus Klaipėdos kraštą, iš Kauno į Klaipėdą, 1923 m. gegužės 7 d., buvo išsiųsti du šarvuočiai: "Aras", vadovaujamas ltn. Jono Budzilo ir "Perkūnas" — ltn. Vilimo. Šarvuotiniai buvo tiesioginėje plk. Petro Genio, 7 p.p. vado, valdžioje. Šarvuočių įgulą sudarė 2 karininkai ir 26 kareiviai. Šarvuočiai pasiliko Klaipėdoje nuolatiniam stovėjimui.

1924 m. sausio 1 d. Šarvuotas Auto divizionas buvo įjungtas į naujai suformuotą Šarvuočių Rinktinę ir kaip atskira, savistovi dalis, nustojo egzistuoti. Pagal naujus etatus divizionas buvo performuotas į Šarvuotą Auto kuopą. Stovėjimo vieta pasiliko senoji — Žaliakalnyje. Pasikeitė ir vadai. Mjr. K. Musteikis pareigas perdavė vyr. ltn. V. Asevičiui. (Bus daugiau)

ATITAIŠYMAS

"Kario" 1970 m. nr. 4 str. šarvuočių Rinktinė (psl. 102) atspausdinta: "Maksas Kušneris tarnavo 1 art. pulke, 9 baterijoje." Turi būti: "8 baterijoje"; (psl. 104) atspausdinta "...apie jų technines ir faktines ypatybes". Turi būti: "apie jų technines ir taktines ypatybes".

PASKUTINIS ŽODIS

(Dar vieno žemėlapių sutiktuvės)

PETRAS BŪTENAS

(P a b a i g a)

Žemėlapyje yra du, nors savo keliu ir svarbūs, betgi čia visiškai pašaliniai žemėlapiokai, negailestingai užklojant didelį ir lietuviams visai svarbų Prūsos, Sūduvos - Jotvos ir lietuviškosios Dainavos plotą. Šitoks vyriškai neapgalvotas padarymas tik liudija, kad žemėlapių kūrėjai, atsiprašau, nei istoriškai, nei etnografiškai to užklotojų ploto nepažįsta, o Lenkija iš džiaugsmo gali sau delnus trinti. Tie abu žemėlapiokai užklojant dar ir daugiau yra žalos padarę. Kur šitame rašinyje kaip kuriuose išminėtuose žemėlapiuose projektuose ir, pagaliau, J. Andriaus 1968 metų žemėlapyje radę rašiau apie raidės Z pavidalo staigų sienos užkirtimą ir sienos tarpą toliau į vakarus Aismarių link, — tai ir yra "povandeninis akmuo": žemėlapių projektų autoriai, nebeturėdami istorinės ir ypač etnografinės medžiagos, ir bus pradėję kartografiškai verstis nuostabiais sienos užkirtimais, panašiais į raidę Z.

Tuomet į Bostoną buvo atvykęs a. a. prof. Stp. Kolupaila ir to J. Andriaus 1956 metų žemėlapių reikalai. Dėkui, ir pas mane jis apsilankė pasiūlyti pasitarti. Panoro, kad kartu su juo nueičiau apžiūrėti šio žemėlapių gatavo projekto, kurio dar nebuvau matęs. Nuėjom. Kadangi buvau tik pašalinis stebėtojas, tai prie kitų nelinkau nieko prasitarti apie tą matomą žemėlapių. Kai atsisveikinę išėjom, tai tada profesorius ir užsiminiau, kad anų dviejų visiškai pašalinių žemėlapių pagrindiniame žemėlapyje ypač toje vietoje nereikia, nes jiedu užstoja žymią baltams ir lietuviams reikalingą dalį žemėlapyje. Jis žmogus man pritarė, bet ir pasakė, kad, esą, tepasilieką taip, kaip išprojektuota, nes esama galvų, norinčių ir verčiančių tuodu pašalinius žemėlapiokus toje vietoje būtinai palikti. Šitai ir atsirado pagrindinis žemėlapis iš dalies nelyginant "orbis romanus (parafrazuojant: lithuanus) pictus".

III. Juozas Audėnas, Twenty year's struggle for freedom of Lithuania. New York, N. Y. 1963 m. 149 p., Vliko sudėtinis leidinys. Ten yra įjungtas Lietuvos žemėlapis, valstybinėmis sienomis panašus į čia "I ir II" žemėlapius. Jis vaizdus ir aiškus skaitytojui stebėti. Čia rei-

kia priminti ir paaiškinti vieną Lietuvai svarbią gairę.

Iš šio žemėlapių patiriame, kad jau net ir *visa* M. Lietuvos rytinio pakraščio gražioji 250 kv km ploto *Romintos* giria okupantės Sov. Rusijos yra perleista Lenkijai, ją atplėšus nuo lietuvių tautos ploto etninio kamieno, net to kamieno viduryje. To atplėšimo priežasties niekur neaptikau rašant, kai tebeveikia vad. "kultūrinio vienašališkojo bendradarbiavimo geležinė uždanga" iš Maskvos malonės ir dėl jos kinkų drebėjimo. Apskritai, potsdaminė linija vietomis ir paskiau būdavo įlinkstoma į pietus Lenkijos sovietinei mocarstvi, nors ta linija eina per visą M. Lietuvą, taigi per baltų prūsų ir lietuvių šalį, slavų niekad negyventąją normaliai. O anksčiau per *Romintos* girios kaip tik vidurį ėjo ta 1945 metų Paserijos - Serijos žiočių - Vižainio potsdaminė linija; tos girios šiaurinė dalis administraciškai priklausė M. Lietuvai — Karaliaučiaus sričiai, kur XVIII amžiuje rašė ir plačiai teigiamai bei sėkmingai darbavosi mūsų didysis poetas kun. Kristijonas Donelaitis, ten Tolminkiemio klebonas.

Romintos giria stovi 1422 metų Melno ežero taikos sutarties sienos vakariniame šone ir savo rytine puse yra įlinkusi į sen. Lietuvos valstybės ir 1918.II.16 metais atsikūrusios Lietuvos valstybės respublikos lietuviškąją Sūduvą bei lietuviškosios buv. Suvalkų gubernijos plotą. O 1422 metų siena buvo ne iš karto nustatyta, taisyta, ir lig šiol yra palikusi gana iškreivota; ta valstybinė administracinė siena neatstodavo, neatstoja ir neliudija kokių skirtingų etninių - etnografinių ribų: per jos abi puses, dar ir donelaitiškai kalbant, tebėra ta pati *Lietuva* "M. ir D. Lietuva".

Bet nuostabiausia, kad ta siena dar niekur nėra su visomis išgalėmis tyrinėtojų lietuvių ištyrinėta ir aprašyta net ir istorijos, etnografijos, etnologijos, geografijos, statybos, žemėvaizdžio bei gamtovaizdžio ir kt. atžvilgiais, kaip kad ir ankstyvesnė bei rytesnė 1398 metų Salyno sutarties irgi politinė administracinė siena. 1919.IV.28, įsigaliojusios 1920.I.10, metų Versalio sutarties ir 1945.VII.17 - VIII.2 metų Pots-

damo sutarties darymuose šios 1422 metų sienos ruožas, matyt, reikiama nušviestas nė nebuvo: nutylėtas Lietuvos valstybės respublikos nenaudai. Kai šiais laikais kas iš mūsų specialistų autoritetų rašo apie M. Lietuvą - Karaliaučiaus sritį, tai vis dar tą 1422 metų politinę sieną laiko kaip tarsi kokį nesugriaunamą mūrą, buvusį tarp dviejų valstybių, tartum ta politinė administracinė siena čia būtų galėjusi mūsų baltiškąją etniką griežtai pakeisti. Užtat ėmęs nukenčia ir visos M. Lietuvos lietuviškumo tyrinėjimas, — nukenčia, nes nebeišmanoma, kaip tyrinėti.

Aplink Romintos girią yra kun. Kr. Donelaičio Tolminkiemio bžk. (Tol-m-in+kiemis 1, arba Tol-m-in-išk-iai 1, arba Tol-m-in-ai 3 b, yra gryniasias lietuviškas vietovardis), Vištyčio ežeras ir dabartinėje Lenkijos jadvyginėje - sovietinėje okupacijoje: Alėckos aps. mst., Galdapės ežeras, upė, aps. mst. ir Galdapės augštuma, Garbasas 1 (Garb-as-as su lietuvių tautos plote labai dažna priesaga -as-, šalia ir pries. -es- vietovardžiuose) ir netoli aplavintai Grabava 2, bžk. (Grab-av-a iš *Garb-av-a) plg. dėl baltų šaknies Garb-as-as), Mėrūniškių ež. ir bžk., Luko (narinės Bebras vidurupio dešinio - šiaurinio įtako) versmės ir augštupys (žr. čia "Iš periferijų" skyriaus "3" skirsnį), Pilypavo mstl., Seškus augštuma, Šiurpilio 1 (iš Šiurp+pil-is) ežeras, ten XIII amžiaus sūdavių ir lietuvių vadovo Šiurpos piliavietė ir valdos, Žydkiemio bžk. (Žyd+kiem-is, liet. vtv.) ir kt. Iš reljefinio žemėlapiu matyti, kad ir čia Lenkija iš lietuvių sau atėmė augštumas, kurių šiauriniame šone ir želia ta M. Lietuvos gražiausia Romintos giria. Turiu pasakyti, kad nuo čia minėtųjų vietovių ir į pietus bei pietvakarius neaina lietuvių vietovardžiai, — taigi, ir ten visur M. Lietuva, arba lietuvių tautos etninio ploto vakarinė - dainuvinė dalis.

Bendrąją ten situaciją žr. J. Andriaus 1968 metų žemėlapyje, šio skyriaus "II" skirsnį, kur rašyta yra apie raidės "Z" pavidalo užkirstą, nenatūraliai iškampuotą mūsų etniką, o palyginamai, bet tik labai atsargiai, kritiškai ir gerai apsvarstant — Aidai. 2 nr. 1965 m. 78-89 p. ir 75 puslapyje lenkų tyrinėtojo A. Kaminskiego 1953 metų žemėlapi, turintį daug ypač istorinių bei etnografinių spragų.

Gi šią tokią Romintos girią su jos apylinkėse esančią straipsnyje kanadiškėje "Nepriklausomoje Lietuvoje" tuo metu, kada to laikraščio redaktorius J. Kardelis dėl atsikūrusios Lietuvos valstybės respublikos sienų polemizavo su tuometiniu Vliko pirmininku diplomatu V. Sidzikausku.

IV. Algirdo Budreckio "Etnografinės Lietuvos rytinės ir pietinės sienos" straipsnis, — *Karys* 7 nr. 1967 m., kur taip pat yra žemėlapis projektas, rodąs Lietuvos valstybės respublikos sieną nuo Dauguvos Lithuania'os Propria'os rytinio punkto toliau su dauguvinės Dynos (!) žemupiu ir aps. miestu, nueinančia pietvakariuose tik ligi Raigardo - Rogardo ežero, piliavietės ir miestelio 1422 metų Melno ežero taikos sutarties politinėje administracinėje sienoje, taigi Prūsijoje net visos Mažosios Lietuvos nebeužgrieždamas. Žemėlapiu apačioje išspausdinta: "Etnografinės Lietuvos rytinės ir pietinės sienos pagal dr. A. Budreckį (Iškarpa iš *The National Geographic Magazine* žemėlapiu — atlas plate 38, Sept. 1958)".

Žemėlapiu nurodomos sienos kiek panašios pvz. į J. Andriaus 1968 metų žemėlapiu. Žemėlapiu pats svoris, kad autoriaus yra išdrįsta į Lietuvos ploto etnines ribas įtraukti jau ir Dynos žemupio baseiną. Šis žemėlapis bus toną riboms - sienoms nustatyti davęs J. Andriaus 1968 metų žemėlapiui.

V. Pats redaktorius J. Kardelis "Nepriklausoma Lietuva" 30-31 nr. 1968 m. rugp. 14 d. parašęs išspausdino apie J. Andriaus 1968 metų žemėlapi straipsnį "Labai blogas žemėlapis" kartu su tuo J. Andriaus žemėlapiu ir su jo "Pastabos prie geografinio Lietuvos žemėlapiu" ilgu priedu (iš "Lietuvių Dienos" 5 nr. 1968 m.) ir dar prijungė "Lietuvių ir Prūsų žemės XIII a." istorinį žemėlapi, imtą iš Lietuvos TSR istorija. I. Vilnius. 1957 m. ir tiesioginai neperreikalingą 1918.II.16 metais atsikūrusios Lietuvos valstybės respublikos sienų ar ir Lietuvos etnografinių ribų žemėlapiams kurti. O "Nepriklausoma Lietuva" 39 nr. 1968 m. spalio 2 d. apie tą J. Andriaus 1968 metų žemėlapi ir J. Kardelio žemėlapinę kritiką atsiliepė istorikas J. Jakštas straipsniu "Dėl etnografinio žemėlapiu". Šių abiejų autorių straipsniai turi apšiai įdomių įvairiarūšių dalykų, vienas kitam prieštaravimų ir autorinių samprotavimų. Todėl, jei čia rašant, tai būtų ilga kalba, bent kol išrūšiuotum bendrojo pobūdžio dalykus ir, svarbiausia, kas priklauso istorijai, kas etnografijai ir kaip Lietuvos etnografiniam žemėlapiui derinti istorinius bei etninius atvejus, net archeologinius, nors apie pastaruosius nieko ten nėra konkrečiau pasakyta. Visdėlo J. Jukšto straipsnis tą visą žemėlapinę bylą įstatė į aiškias ir būtiną istorijos bei etnografijos paskirčių vėžes. Bet J. Andriaus žemėlapiu neapgytė nė J. Jakštas, o J. Kardelis tą žemėlapi smerkė daugiausia ne tomis priemonėmis. Šių abiejų straipsnių skirtumas: J. Kardelis tik sakė, norėdamas vietomis kiek galint pla-

tesnių etnografinių, taigi ir valstybinių ribų - sienų, o J. Jakštas — buvo galima suprasti, pvz. Mažąją Lietuvą apkarpydamas Lietuvos ploto etninėse ribose. Sunkiausias dalykas ta etnika. Todėl būdinga, kad abu straipsniai išvengė išleisti į lietuvių tautos ploto *etninius* dalykus ir reikalus, be kurių plataus ir smulkaus atvėrimo negalės niekad būti sukurto gero ir pilno Lietuvos etnografinių ribų žemėlapis. Taip pat negalima užčiuopti bent kokių duomenų, kad vėliau J. Andriaus žemėlapis besitaisydamas būtų buvęs šiam ar tam pasinaudojęs tų abiejų autorių šiokiomis ar tokiomis straipsnių vietomis.

J. Kardelis tada buvo „Nepriklausomoje Lietuvoje“ išspausdinęs *ir savo sukurtą žemėlapių projektą*, Lietuvos valstybės respublikos sienas (ar Lietuvos etnografines ribas) nurodydamas maždaug tokias pat, kaip ir kaikiurių kitų autorių žemėlapiai, — taigi tas sienas ar ribas *atsargias*. Tuo tarpu savo aname čia minėtame straipsnyje jis yra pabrėždamas rašęs, kad į Lietuvos valstybę respubliką nelyginant kaip rytiečiai baltai lietuviai turį įeiti ir vakariečiai baltai. Jo žemėlapiu projekte to jau veik nebežymu. Lyg būtų atsitikęs staigus persiorientavimas. Kodėl taip atsitiko, — neįstengiau suprasti.

Viena tiesa mums visiems turėtų būti aiški: *lietuvių gyventa ar ir gyvenama ir vakariečiuose baltuose*. Jokios čia nuostabos, ypač kad šitai yra vien baltų teritorijoje ir nuo seno pačiuose baltuose. Kalba sukasi apie Lietuvos *etnografinį* plotą, arba apie lietuvių tautos ploto *etnografines* ribas. Tai tokios lietuvių etnografijos ribų ir reikia jieškoti bei surasti, nors tos ribos būtų surastos kad ir vakariečių baltų plote, žinoma, vien baltų teritorijoje, o ne betkokių slavų bei germanų teritorijose — tėvynėse, žinant, kad slavai ir germanai į baltų teritoriją tėra tik migrantai.

Bet lietuvių tautos ploto etninių ribų jieškavimo darbas yra ilgas, didelis, komplikotas, knebus ir reikalaujantis kantrybės. Tų etnografinių ribų nepadės surasti nei poezija, geri norai, patriotiniai užsimojimai, diplomatiniai gabumai, žurnalistinės gražbylostės, pasikliovimai vien autoritetais ar žurnalistų nuolat linkniuojamais specialistais profesionalais, nei partijų kur suvažiavimų atsitikimai, įvairių religijų ribos, okupacijos, aneksijos, genocidai, nei dialogai, posėdžiai, statistikos (jos veik visos ne lietuvių atliktos), vietovardžių „patriotiniai“ lietuvinimai, tad darymai.

Tuomet ir man teko parašyti „Apie žemėlapi“ straipsnį, bet kažkodėl laikraščio redakcija jam išspausdino neteminę antraštę „Dėl et-

nografinio žemėlapio“, priklausančią ne mano, bet anksčiau išspausdintam J. Jakšto straipsniui, — Nepriklausoma Lietuva. 40 ir 41 nr. 1968 m. (Tas straipsnis buvo parašytas 1968. IX.18), nes, mat, ten rašiau ne tiek apie J. Andriaus žemėlapi, kiek apie prie J. Kardelio straipsnio prijungtą *istorinį* „Lietuvių ir Prūsų žemės XIII a. žemėlapi, kam jis nepilnas, klaidinantis kaip vietomis netikslus, geografiškai pamaišytų kraštovardžių bei vietomis jų ne-nuosekliai rašomų. Apie šitokio panašumo istorinį žemėlapi jau buvau rašęs prieš 6 metus „Baltų žemės falsifikatas“ su 9 žml., — Karys, 4 nr. 1962 m. ir iš dalies „Paslaptieji Sūdūviai“ su 6 žml., — Karys. 2 nr. 1963 metais. Kas buvo istorijos ir etnikos reikalais jau prieš 6 metus rašyta, tai dabar žmonių ar nežinota, ar kaip. J. Kardelis ano istorinio žemėlapio galėjo netikrinti ir nepažinti. Istorikas J. Jakštas apie tą patį klaidinantį ir nepilną istorinį žemėlapi nutylėjo. Po to man ir teko apie tą žemėlapi prabilti.

Šiandien jau reikia pabrėžtinai pasakyti: mūsų ir svetimųjų literatūroje yra jau daug pridygę istorinių žemėlapių šiais laikais, dažniausiai vis nevienodai vaizduojančių baltų teritoriją ir Lietuvos žemę, nepaisant pvz. tikro lietuvių tautos ploto ir pan. O ir istoriniuose žemėlapuose vistiek privalo būti paisomi ir etnikos atvejai, nors, sakysime, mūsų kaimynų slavų ir germanų žemėlapiuokams, aišku, tai komžiausia rūpėjo ir rūpi. Tad apdairiems lietuviams dar reiks susikurti savas tikras ir pilnas žemėlapis visos baltų teritorijos istoriniu bei etniniu vaizdu sintetiškai. Pagrindiniuose tautos dalykuose visų laikų istorija ir etnografija yra neišskiriamos, kad net nė archeologija nebelinkusi atsiskirti, kaip šiais laikais nuolat skaitome. Susilaukus anokio mokslų sintezės: žemėlapio, tada ir žurnalistikoje, ir betkur bus mažiau beklaidžiojama, o Lietuvos etnografinių ribų žemėlapiui laimingiau.

VI. Jono Vasio „Lietuvos valstybės sienos“ straipsnis, — Karys. 4 ir 5 nr. 1968 m., kur yra prez. W. Wilsono komisijos (K. Pakšto irgi tyrinėta) ir pačio J. Vasio Lietuvos valstybės respublikos žemėlapiai. O jiedu perspausdintinai pakartoti ir aprašyti „Laiminga pagava (Du žemėlapiai Lietuvos valstybės sienoms)“ rašinyje, — Karys. 6, 7, 9 ir 10 nr. 1969 m. Abu žemėlapiai itin naudingi ir vaizdūs lietuvių tautos ploto ypač žiemryčių, rytų, pietryčių ir pietų lietuvių etnografinių periferijų jieškotojams.

O J. Vasio žemėlapis savarankiškiau ir drąsiau nurodo lietuvių ploto etnografines ribas dar ir pietvakariuose bei pajūriniuose - pamariniuose

vakaruose. Tiedu žemėlapiai, ypač J. Vasio, vietomis gana tiksliai paiso ir baltiškojo lietuviškojo istoriškumo. Abu žemėlapiai yra skirti Lietuvos valstybės respublikos sienoms iš etnografinio taško. Bet drįstu priminti, kad jiedu yra ir istorinio — etnografinio Lietuvos žemėlapio pradėjėjai, nors patys žemėlapių autoriai to atvejo nėra pasakę ir net nebus buvę omenėje turėję. O šitaip atsitiko tarp 1918 ir 1968 metų: po I ir II pasaulinių karų. Įdomu ir svarbu, ką dėl to galėtų pasakyti atitinkamos mūsų įstaigos, (anot mūsų žurnalistų) specialistai profesionalai autoritetai.

O autorius J. Andrius, taisydamas savo žemėlapi, šiais abiem žemėlapiai nebus pasinaudojęs, nes lygindamas to kokio pasinaudojimo žymių neaptinki.

Valstybės jokios sienos negali būti tvirtai nusvarstomos be tautos ploto etnografinių ribų, — ypač mažos valstybės, nepriveikiančios kitokiomis priemonėmis savosios žemės apginti. Su Lietuvos etnografinių ribų žinojimu ir jų turėjimu ir mūsų diplomatams bei politikams visur būtų lengviau ginti ir Lietuvos valstybės respublikos norimąsias irgi etnografinio pagrindo sienas. Ir betkokiai lietuvių (ar ir lituanistinei; Petro Rimšos “Lietuvos mokykla” skulptūra, o ne “Lithuania”os ar lituanistinė mokykla”) mokyklai tik šitokios rūšies žemėlapis tereikalingas. O kaip lig šiol dėl to esama ir, girdėti, būsima, — tėra savęs, mokinių, studentų ir visų kitų pigus apgaulinėjimas. Pagaliau, juo labiau svetimieji (pvz. jei taikos konferencijos ar kongreso rezultatų lėmėjai) nebūtų pakankamai įtikinti koku tik apgraibiniu žemėlapiu, kodėl norima tokių ir tokių atsikūrusios Lietuvos valstybės respublikos sienų. Gi tokioms mūsų valstybės sienoms bazė yra lietuvių tautos ploto etnika, o sen. Lietuvos valstybės sienos tėra tik efektingas ir patogus tam ramstis, ir jį mūsų tauta turėjusi turi. Savo straipsnius iš šitokio istorinio — etnografinio taško rašiau ir rašau.

Prašom patiems belyginant apsvarstyti šiame skyriuje išminėtuosius žemėlapius, nepamirštant ką tik užminto istorinio - etnografinio būtinumo ir reikalingumo, nesivaikant durnai apgaulingų ir kartais “šiltai” maskuotų svetimiečių. Šiai progai reikalingas yra ir ateinantis “Tikslumas” skyrius.

—o—

TIKSLUMAS

Jei gyvenvietėms, ypač stambesnėms ir istoriškai bei etniškai reikšmingoms, žemėlapiuose yra nurodomos *tikslios vietos* pvz. upių, ežerų, ežerėnų, balų, miškų ir kalnų, kalvų ribose, ypač pakraščiuose, kur gyvenvietė pat pradžioje galėjo

įsikurti ar ir įsikūrė, tai tas pravartu yra ir įvairiems tyrinėtojams, ypač tai reikalinga istorikams, etnografams, etnologams, geografams, statybų tyrinėtojams, net ir archeologams, kaip ir apskritai gero žemėlapio tikslumui.

Vietovardžių tikras mūsiškas *kalbinis* veidas neapgaudinėdamas, nedviprasmindamas ir net suprantamiau paryškindamas irgi padeda tiems patiems reikalams ir tikslams. O tyčia, kartais net “patriotiškai”, išgalvoti ar iškraipyti dalykai (pvz. vietovardžiai, kartais ir asmenvardžiai) čia viskam kenkia, ir todėl niekam nereikalingi, nebent mokslo priedanga politinei propagandai, bet vistiek betikslei ir bevaisei. Gi svetimieji tada tik džiaugiasi, jei patys apsišvietę lietuviai išradingai “puclavoja” savuosius tikrinius žodžius ir kt. baltų teritorijoje.

Apie 1968 sukaktinius metus besisukant, tam reikalui išsimokėtų paminėti ir panagrinėti kokius jau išėjusį ar ir dar išeisimą raštus. Bet geriau nutylėti. Kam pykdytis?! Neperkalbėsi neperkalbamų. Visokio tikslumo iliustracijai, nušalyje palikdami savuosius, geriau paimkime nors vieną *tyčia* irgi paskutinio meto pavyzdį iš kitataučių literatūros, ypač kad tai pravers dar ir mūsų istorijos bei etnikos klausimui.

Taigi, iš 1969 posukaktinių metų svetimųjų leidinių čia būtinai reikia paminėti solidžią knygą: *Historja Pomorza*, tom. I do roku 1466 pod redakcją Gerarda Labudy. Poznań. 1969 m. 320 p. O tie 1466 metai yra II-osio Torno taikos data. — Toje knygoje aprašytos yra pajūrinės *Pomeranija* ir *Prūsija* net ir su *Klaipėdos sritimi*. Jei jau su Klaipėdos sritimi, tai ta Prūsija sąvokojama yra ne kaip tautinė *Prūsia* “Prūsų žemė”, bet tik kaip lot. *Prussia* (Pruss-i-a = liet. Prūsij-a, su lot. priesaga — *ij*)=vok. *Preussen* politiškai ordininkiškai administraciškai. O ten knygoje apie Žemaitijos žiemvakarių Klaipėdos sritį ir apie visą Mažąją Lietuvą kaip lietuvių tautos žemes nieko nėra rašyta. Vadinasi, sena “mokslo” giesmelė tebetraukiama net ir šiais laikais, vad. tautų apsisprendimo ir išsivadavimo laikotarpyje.

Trumpai sakant, ten tekste ir žemėlapiuose bei žemėlapėliuose (jų apščiai) visi baltų (prūsų, sūduvių - jotvingių, lietuvių) vietovardžiai tėra rašyti: a) truputį lotyniškai iš senesnių šaltinių (ir tai nevisur reikiamai bei nevienodai) ir b) daugiausia vien lenkiškais jų tarimais rašymais, nors lenkų kalba (taip pat ir rusų, gudų) savo šių laikų žodinių lyčių yra palyginti nesenas kalbinis reiškinys. O knygoje įjungtas “Podzial plemenny prus w XIII wieku (pagal H. Lowmiańskį)” žemėlapis tautinei Prūsai” Prūsų žemei” neskiria vakariečių baltų, arba prūsiškųjų: a) trikampio tarp Vyslos pačio žemupio, Prū-

sų "Dancigo" įlankos, Aismarių ir Nagoto upės; b) Kulmo "kalno" srities; c) pažymis Mazowsze "Mozūrus" į pietus, o šiaip nueinančius į rytus net ligi narinės Bebrės upės (Dainuvoje!), o nuo šios upės į rytus jau, čiukšt-brūkšt, rodydamas Rus' "Rusę", lengva ranka ten visur vengte išvengdamas baltų, o visdėlto baltų teritorijoje. Bent dėl tos Rusės žr. J. Andriaus 1956 metų žemėlapi, 1920 VII.12 metų maskvinės sutarties Lietuvos valstybės respublikos sieną. Gi Mazowszės ten andriniam žemėlapyje nematysite, nes ten nereikalingi du žemėlapiokai užkloja labai reikalingą baltų šalį. Šitaip net mokslo veikale nutyliama istorija ir baltiškoji etnika krašte, kur slavai ir germanai tik ateiviai.

Vakariečių baltų nerandama Pomeranijoje, bent Pomeranijos visoje rytinėje dayje, pradedant nuo Pomeranijos veik viduryje tekančios baltų pavadinimo Persantės upės — Baltijos jūros rytinio įtako prie vok. Kolberg "Kol+(kalnas)", lenkiškai naujau Kołobrzeg "Kol-o+(krantas)" miesto, net nepaetimologizuojant, kokios kilmės ir ką galėtų reikšti tas augštumoje stovintis Kol+berg-. Ten 236 p. yra "Pomeranijos vakarinės dalies tautelės IX a. po Kr. (pagal L. Leciejewiczą)" žemėlapis, kaip tik kartografiškai geografiškai rodąs baltus Pomeranijos visoje rytinėje dalyje, betgi žodiškai nieko neprasitardamas apie ten baltus, net jų tautovardžio neįrašydamas.

Šis lenkų sudėtinis veikalas Pomeranijos ir Prūsijos (kuriedvi lenkų požiūriu tik *Pomorze* "pajūris, ir tiek, o lietuviams Prūsa, M. Lietuva, Žemaitijos vakarai - pajūriai ir Latvijos Kuršas yra *pajūriai-pamariai*: žemė prie Baltijos jūros ir prie visokių *marių*, t.y. Aismarių, Kuršmarių, didžiulių Papės ir Liepojos ežerų, Tuosmarių ir kt.) geografiją, archeologiją, istoriją ir lenkiškosios nuožiūros etnografiją, galima sakyti pagal senąją istoriosofiją teaiškina, betgi su dabartinių laikų slavų pasaulio (panslavizmas!) politiskąją sovietine samprata, užmiršdamas kalbotyrą, kaip jau yra mokslo pripažinta, rimtai ir net pagrindinai padedančią archeologijai, istorijai ir

etnografijai su etnologija. Šitaip tas bus "užmiršta" todėl, kad neužmiršus būtų iš karto susiduriama su baltų senove, jų vietovardžiais, asmenvardžiais ir kraštovardžiais, tautovardžiais ir žinoma, jų tikromis autentiškomis lytimis, — taigi, būtų pirmučiausia susiduriama su vakariečiais ir rytiečiais baltais visoje Prūsijoje, Prūsijoje, Sūduvoje - Jotvoje, Dainuvoje ir už Vyslos 200 km. ilgio žėumpio Pomeranijoje. Todėl veikalas, kiek beįstengdamas, tobulai yra išvengęs ir lietuvių tautos bei Lietuvos klausimus Prūsijoje, Sūduvoje - Jotvoje, Dainuvoje, visoje Mažojoje Lietuvoje ir net Žemaitijos Klaipėdos srityje. Užtat ir lietuvių bei latvių tyrinėtojų ir jų veikalų šalia daugybės kitokių šiame lenkų veikale veik nėra, išskyrus, ryškiausia, archeologijos skyriui M. Gimbutienei.

O išvada: baltai (lietuviai ir latviai) šiuo dar neturime Prūsijos (Prūsos ir Pomeranijos) ir kartu visos Mažiosios Lietuvos aprašytos istorijos, vykusios ne kur nors slavuose ar germanuose, bet aisčių - baltų teritorijoje tarp gausybės visokios rūšies baltiškųjų vietovardžių ir per pusę tūkstančio asmenvardžių.

Būta žodžio dėl tikslumo.

—o—

O čia aptariamojo J. Andriaus 1968 metų žemėlapio, aprobuoto Lietuvos Tyrimo Instituto ir AJV PB Švietimo Tarybos bei jau įtraukto į lietuvių mokyklinį vadovėlį, svarbiausios pataisos toliau yra abėcėliškai nurašytos su reikiama paaiškinimais, jei kam sutinkant bei norint pasinaudoti, kad būtų aiškesni ir suprantamesni aplamai visi lietuvių ir kitų baltų dalykai ir reikalai moksle ir kasdienybėje. Betgi tos pataisos, kaip ir šis visas rašinys, niekaip gyvai neapsiima atstoti laukiamų nesulaukiamų to žemėlapio kūrėjų ar aprobuotojų išsamių komentarų. Be komentarų, vien pliką žemėlapi turėdamas prieš akis, iš kur gi žmogus gali žinoti kad ir žemėlapyje nurodytųjų sienų ir ribų kokį kada atsiradimą ir tt. Arklių dovanoja ar parduoda kartu su apinasriu. Rodos, taip?!

PRŪSŲ LIETUVIŲ PULKAI IR BATALIONAI

Mažosios Lietuvos vyrai lietuviai yra iš prigimties stropūs, tvarkingi, drausmingi. Prūsijos karaliai, po kuriais Maž. Lietuva ilgus šimtmečius gyveno, prūsų lietuvius labai mielai ėmė į kariuomenę, nes tai buvo sveiki, „drūti“ vyrai ne tokie ištižėliai, kaip dažnai didmiesčių vyrukai esti. Galėjo jie pakilti iki „gefreiterio“, iki puskarininkio, na ir iki „feldwebelio“. Į karininkus prūsų lietuviams nelengva buvo pakliūti. Senesniais laikais ir paprastam vokiečiui sunku buvo pakilti iki karininko, nes karininkiški laipsniai teko „augštesniųjų“ luomų sūnums. Be to, Mažosios Lietuvos lietuviai vyrai anksčiau vykdavo karinę prievolę atlikti labai menkai temokėdami vokiškai. Tik vėlesniais laikais didesniai skaičiai prūsų lietuvių teko pakilti iki karininko.

Po pirmojo pasaulinio karo keletas prūsų lietuvių, buvusių anksčiau vokiečių kariuomenėje, perėjo į Nepriklausomos Lietuvos tarnybą. Vienas jų, Dr. D. Zaunius, vėliau tapo žymiu Lietuvos diplomatu ir užsienių reikalų ministru.

LIETUVIŠKŲ DRAGŪNŲ PULKAS

Įdomu, kad prūsų lietuviai yra buvę sudarę ir savo atskirus karinius dalinius. Visiems žinoma, kad Prūsijos laikais Tilžės dragūnų pulkas buvo vadinamas „pirmuoju lietuviškų dragūnų pulku“. Dar po pirmojo karo kai kurie paskelbimai prie Tilžės kareivinių buvo iškabinti dviem kalbom: lietuvių ir vokiečių. Žuvusiems kare iki 1919 metų lietuviškiems dragūnams Tilžėje buvo pastatytas ir paminklas.

Prūsų lietuviai mielai buvo imami ir į karališkąją gvardiją (su buveine Berlyne-Charlottenburge, Karaliaučiuje ir kitur).

Mažai kam atsimenama, kad steigiantis Lietuvos kariuomenei, buvo kilę planai sudaryti ir „Prūsų lietuvių batalioną“ ar net „Prūsų lietuvių pulką“. Kadangi to dalinio steigimo istorija nelėmtu būdu susipynė su lenkofilio Aukštuolio istorija, tai ji taip ir liko nuošaliai nuo artimesnio susidomėjimo. Vis dėlto tai yra įdomus mūsų krašto istorijos lapas, kurio, tačiau čia plačiau nušviesti neįmanoma. Čia bus išdėstomi tik kai kurie metmenys apie tai.

PRŪSŲ LIETUVIŲ DALINYS

Prūsų lietuvių batalionas arba pulkas dar 1918 metais buvo sumanyta steigti Maž. Lietuvos pasienyje, Tauragėje. Visoje toje apygardoje buvo paskleista atitinkami atsišaukimai. Įdomu, kad

1918-19 metais tokie atsišaukimai buvo iškabinti net kai kuriose Rytų Prūsijos kareivinėse ir miestuose, kai kur dargi su vokiečių soldatenratų sutikimu. Kai buvo žinoma, kad Prūsų lietuvių pulko organizatorių tarpe yra tokios garbingos pavardės, kaip Simonaičio, Vanagaičio, Dr. Didžio ir kitų, tai prūsų lietuviai vyrai, ką tik pasiliuosodami iš irstančios ir revoliucijos maišatyje paskendusios vokiečių kariuomenės, mielai sutiko stoti į tą naująjį prūsų lietuvių dalinį. Tačiau kai kurie vokiečių kariniai štabai Rytprūsijoje, vis dar negalėdami apsiprasti su naująja padėtim rytuose, pavartojo tam tikrą klastą. Jie tuos norinčius stoti į prūsų lietuvių pulką nukreipė į vadinamo „Grenzschutz“ dalinius, tvirtindami, kad ir tie daliniai „su Lietuva turi ryšį“, arba stačiai tvirtindami, kad Prūsijos pilietis jokia būdu negalys stoti į karinį dalinį, esantį už Vokietijos sienos ir įsakymų galios.

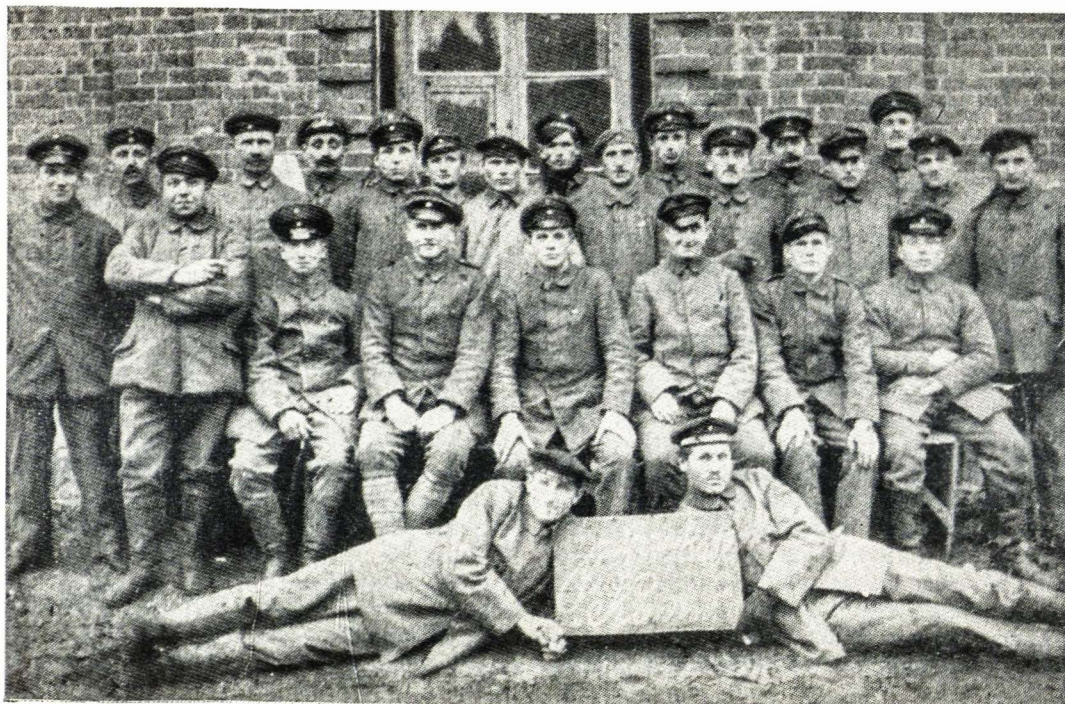
Tuomet buvo tokia netikra padėtis, tiek šiaip, tiek anapus Vokietijos sienos, kad iš tikro sunku buvo nuspręsti, kas negalima daryti ir kaip reikia elgtis. Kaip pavyzdį, kokie tada buvo neaiškūs laikai, galima paminėti ir istoriją su vienu tokiu savanorių daliniu, kuris nebuvo nė reguliarinės vokiečių kariuomenės dalinys, nei priklausė besikuriančiai Lietuvos kariuomenei. Tai vadinas „pirmasis Kauno savanorių batalionas“ (Freiwilligen-Bataillon Kowno), iš kurio trumpo amžiaus yra užsilikęs net vaizdelis su to dalinio vyrų grupe. (Žiūr. nuotrauką.)

Kai tame dalinyje esantiems prūsų lietuviams pasidarė aišku, kad čia ne tikras „lietuviškas batalionas“, tai jie ėmė vis labiau daryti žygių iš jo pasiliuosuoti ir vykti į „tikrąjį lietuvišką pulką“. Bet tai buvo galima tik su nuotykiiais. Toli mesnėje eigoje tasai „batalionas tarp dangaus ir žemės baigė savo dienas, o jo vyrai dalinai išvyko į steigiamąjį „Prūsų lietuvių batalioną“ Tauragėje, arba grįžo atgal į Mažąją Lietuvą.

Tuo tarpu Tauragėje ir toliau buvo steigiamas lietuviškas pulkas, nors jau ir nebe vienu prūsų lietuvių vardu. Tačiau telkimas vyrų tam pulkui ėjo ir Maž. Lietuvoje. Tam tikslui buvo išleistas toks atsišaukimas:

„Prūsų lietuviai! Mums turi mūsų tėvynė Lietuva rūpėti!“

„Šitas baisus pasaulio karas su savo visomis neišpasakytomis baisenybėmis baigės. Tiesa, jis be galo daug žmones vargino. Bet reikia pripa-

Savanorių batalionas "KOWNO" susidaręs ir veikęs Kaune ir Suvalkijoje 1918/19 m. Batalione tarnavo daugiausia Maž. Lietuvos vyrai. Šioje grupėje yra vyrai su tokiomis pavardėmis: Vanagaitis, Bertulaitis, Puskepalaitis, Ašmys, Raukutis ir pan.

žinti, kad jis ir šiek tiek gero atnešė. Čia reikia pabrėžti, kad tik per karą pavergtųjų giminių išvalnijimo klausimas iškilo. Ir Lietuva pasidarė savistovė. Viskas buvo tvarkoje. Galinga Vokietija Lietuvai prižadėjo visokios paramos ir Lietuva ja visai pasitikėjo. Tik nelaimė, visai netikėtai iškilo Vokietijoje revoliucija, kuri visą tvarką valdžioje ir kariuomenėje suardė. Ta pirma taip galinga vokiečių kariuomenė tapo taip sugadinta, kad ji nebestengė bolševikų gaujas sulaikyti. Vokiečiai apleido Lietuvos garsiąją sostinę be jokių kovų. Kelias dienas pirm to buvo Berlyno valdžia dar pažadėjusi, kad ji Vilnių tik tada apleis, kada Lietuvos kariuomenė taip susitvarkiusi ir sustiprėjusi bus, kad Lietuvos valdžia ir viena galės savo tėvynę ginti. Gal būti, kad Vokietijos valdžia ir norėjo savo pažadą laikyti. Bet kareiviai jos neklauso.

Kiekvienas nori įsakyti, bet nei vienas nenori klausyti. Tik taip galėjo atsitikti, kad bolševikai vis tolyn į Lietuvą įsiveržti galėjo. Jie užėmė Panevėžį, Šiaulius ir dar kitus miestelius. Panevėžį Lietuvos kariuomenė viena, be vokiečių pagalbos, vėl išvalnijo.

Iš viso to yra aišku, kad lietuviai ant vokiečių kareivių pasitikėti negali. Be to, Vokietijos kareiviai, kurie "Grenzschutz'e" tarnauja, yra ga-

na dažnai pasakę, kad jie prieš bolševikus nei vieną šūvį nepaleis. Kas vokiečių kareiviams Lietuva? Ar jiems Lietuva rūpi? Ne, broliai, Mes turime ją saugoti!

Vyrų, kurie ginklą nusitvėrę tėvynę saugoti gali, turime mes Didž. Lietuvoje gana. O kas tai per vyrai? Jie dar nėra bolševizmu užsikrėtę, kaip daug vokiečių kareivių. Jie savo tėvynę myli ir jokiū būdu nebenori vergystės jungą dar kartą ant pečių užsidėti. Jie nori laisvi būti, o jeigu reikia, už Tėvynės laisvę mirti.

Šitus visus vyrus reikia tik gerai išmokinti ginklus vartoti. Tą gali tik atlikti geri instruktoriai. Dėlto Prūsų lietuviai, šokite į pagalbą! Tarp Jūsų yra tiek daug kariuomenėje tarnavusiųjų. Ateikite į Didž. Lietuvą naujokus išmokinti! Tokiu būdu Jūs apsaugosite ir saviškius nuo plėšikų gaujų!

Lietuvos kariuomenėje viešpataus disciplina. Kareivių tarybų čia nebus.

Į frontą eiti nei vienas nebus priverstas. Kas į frontą eina, eis iš laisvo noro.

Alga bus gera. Kiekvienas paprastas kareivis gauna mėnesiui 200 markių, puskarininkai ir viršilos dar be to tiek pat kaip ir vokiečių kariuomenėje, ant paveiklo, puskarininkis 200 ir dar 48 markes. Šalia algos gauna kiekvienas labai ge-

ATSIMINIMŲ NUOTRUPOS

KAZYS PLŪKAS

1967 m. birželio mėn. *Karyje*, buvo mano kelionės iš Guostagalio į Londoną trumpa santrauka ir mūsų Plūkų šeimos didelė ir žiauri tragedija. Mano tėvas ir trys broliai buvo komunistų nužudyti. Tik aš vienas išlikau gyvas ir todėl jaučiu pareigą dar paminėti mūsų Plūkų giminės praeitį.

Mes labai džiaugėmės nepriklausomos Lietuvos laimingu gyvenimu, kuris mums buvo labai mielas ir sėkmingas. Bet dėja, ta laimė pasibaigė su 1940 metų birželio 15 diena, Sovietų armijai okupavus Lietuvą.

Šaulius nuginklavus, mes perėjome į pagrindžio veiklą ir taip buvo pasiruošta tautos visuotinam sukilimui.

Noriu priminti, kad ta rezistencinė kova, kad laisvai gyventume, ne su mūsų karta išaugo, ji buvo jau tęsiama mūsų prosenelių ir prieš tuos pačius barbarus rusus. Pavyzdžiui, mūsų prose-

nelis buvo grafas, o motina, iš kilnios lietuvių giminės, Jasinskaitė. Švedų karo metu buvo sudėginta jų pilaitė, o rusams išviešpatavus Lietuvoje, iš jų buvo atimtos žemės ir atiduotos rusams. Tačiau mūsų seneliai vėl įsigijo ūkius. Kazimieras, kuris buvo apdovanotas Švento Sosto augščiausiu ordinu už nuopelnus lietuvių tautai ir Bažnyčiai, su savo broliu Juozu, įsigijo ūkius Guostagalio kaime, o jų brolis Jordanas įsigijo ūkį tarp Šiaulių ir Kėdainių, gi, jų septynios seserys ištekėjo už stambių ūkininkų, kurių šeimos išaugo daug inteligentų Lietuvai: Kazimieras Paltarokas iškilo į vyskupų sostą, Julius Indrišiūnas į nepriklausomos Lietuvos finansų ministerio postą. Mūsų senelis Kazimieras, su pirmąja žmona Valiulyte, išaugino du sūnus ir dvi dukras, o su antrąja, Keršyte, du sūnus ir vieną dukrą. Visos trys dukros ištekėjo už pasiturinčių ūkininkų, o vyriausias sūnus Petras Plūkas buvo

*raę valgi. Už maistą yra kiekvienam vyrui 8 mar-
kės and dienos paskirta.*

*Atsineškite savo drabužius it tt., ypatingai
apsiaustus ir batus. Viskas bus gerai apmokėta.*

*Eikite visi, kurie Jūs savo kraštą nuo išplė-
šimo per bolševikus apsaugoti norite, dar šiandien
į Tauragės miestą ir užsiregistruokite prie lietu-
viško pulko štabo. Tėvynė Jums bus dėkinga.*

*Mes kovosime tik prieš bolševizmą. Neklau-
sykite tų gudriųjų, kad Lietuva galėtų bandyti
prieš vokiečius kovoti.*

*Kas su Mažąja Lietuva bus, tai nei mes lie-
tuviai ir nei vokiečiai neatsvers, bet vien taikos
konferencija.*

*Kas pagelbės Lietuvą nuo bolševizmo išliuo-
suoti, tas gaus Lietuvoje gerą valdininko vietą,
arba jis galės kuo pigiausiai žemės Lietuvoje nu-
sipirkti, o kas 6 metus tarnaus, gaus žemės visai
veltui. Tą Jums pažada Lietuvos valdžia.*

*Dėlo dar kartą: Atvykite kuo greičiausiai,
o imkite savo brolius ir draugus į Tauragę drauge.
Tėvynė Jūsų laukia."*

IR GINKLAI BUVO GABENAMI IŠ MAŽ. LIETUVOS

Kad neerzinti vokiečių, kurių įgula tada dar net pačioje Tauragėje buvo (jie iš Lietuvos dar

nebuvo visiškai išsikraustę), organizuojamasis lietuvių dalinys Tauragėje buvo vadinamas ilgainiui ne prūsų lietuvių, bet žemaičių batalionu. Pirmuoju bataliono vadu buvo ats. generolas Kubilius, po jo J. Aukštuolaitis. Adjutantu buvo skiriamas E. Simonaitis, ūkvedžiu J. Vanagaitis. 1919 m. vasario mėnesio pabaigoje batalionas turėjo jau 300 vyrų. Karininkų tarpe buvo ir leit. Dr. Didžys, o puskarininkių prūsų lietuvių buvo 29. Apie pusę ginklų buvo atgabenta iš Mažosios Lietuvos.

Vėliau tasai Tauragės batalionas įvairių įvykių pasėkoje buvo išformuotas. Kai kurie prūsų lietuviai liko tarnauti Lietuvos kariuomenėje, kiti grįžo į savo tėviškę — Maž. Lietuvą, kur tuomet brendo svarbūs įvykiai politinėje plotmėje.

Žiūrint į anuos laikus, prašosi tokia išvada: Prūsų lietuviai kariai turėjo tuo metu daug geros valios ir parodė didelį noringumą pagelbėti bendram Lietuvos laisvės reikalui, tačiau nebuvo pakankamai organizuotumo (o kai kur štabuose stigo ir tinkamo supratimo) tą gerą valią nukreipti į tinkamas vėžes.

(Perspausdinta iš "Maž. Lietuvos KELEIVIO", 1952 m. 1/2 nr.)

Gusaras Kazys Plūkas, 1932 m.

kunigas ir spaudos draudimo metu Lietuvoje įrengė rezistencinį pagrindį prieš rusinimą. Mūsų tėvo Vinco Plūko seklyčioje jis mokė apylinkės jaunimą lietuvių kalbos ir rašto. Kun. Petras Plūkas mirė 1911 m. Pašiušvio parapijoje, sulaukęs 85 metų amžiaus. Antras sūnus — Ignas Plūkas buvo advokatas ir buvo vedęs lenkų tautybės žmoną ir išaugino tris dukteris ir keturis sūnus. Dvi dukterys ir du sūnūs negrižo į nepriklausomą Lietuvą iš Rusijos. Advokatas Ignas Plūkas mirė 1917 m. Panevėžyje, o jų ūkį, kuris buvo Guostagalio kaime, aš nupirkau iš jų įpėdinio Igno Plūko 1935 metais. Ta mūsų plati giminė davė Lietuvai daug rezistencinės jėgos mūsų tautos kovoje, prieš didžiuosius mūsų priešus bolševikus.

Aš įsijungiau į Lietuvos Aktyvistų Fronto pagrindį 1940 m. rudenį. Abiejų okupacijų metu teko daug dirbti savo tautai ir tėvynei Lietuvai, rizikuojant savo gyvybe. Tik per savo budrumą, įgytą per nepriklausomos Lietuvos karinį parengimą, sugebėjau išsisukti iš visų keblumų. Net išigijau palankumą vokiečių, kurie dokumentaliai gražino man mano du ūkius, komunistinio režimo

nusavintus, ir dar priedui suteikė titulą, pažymėdami, už nuopelnus kariuomenei ir kraštui. Kadangi aš atlikdavau savo ūkio prievoles ne 100% bet 200% — galėjau prisidėti prie išgelbėjimo trijų ūkininkų Šiaulių apskrityje, nuo pakorimo už prievolių neatidavimą. Jie, slaptu parėdymu, buvo pareikalauti išduoti pakorimui, idant tuo būtų pagąsdinti kiti ūkininkai, kad stropiau prievoles išpildytų. Mūsų aktyvistai tam nacių sumanymui pasipriešino ir suorganizavo viso Šiaulių apskrities ūkininkus savanoriškai prisidėti prie reikalaujamos apskričiai duoklės išpildymo, kuri ir buvo ūkininkų aukomis, mėsa ir grūdais, išpildyta. Tokiu būdu, trys ūkininkai buvo išgelbėti nuo pakorimo.

Teko ir žydų reikalus ginti prieš nacius, net rizikuojant savo gyvybe. Mano giminaitis, advokatas Petras Požėla, aktyviai gynė žydų bylas prieš nacius, prieš jų žiaurų elgėsi ir žudynes, bet mažai ką tegalėjo pagelbėti. Adv. P. Požėla bandė būtinau apginti Pakruojo gydytojo žydo šeimos gyvybę, nuo nacių sunaikinimo. Ta šeima praktikavo Rymo katalikų tikėjimą jau nuo 1922 metų. Tačiau, adv. Poželos pastangos apginti jų bylą buvo nesekmingos. Geštapininkai sušaudė adv. Požėlą, kartu su to gydytojo žydo šeima 1943 metais.

Nacių okupacijos metu darbininkai buvo gaudomi ir vežami Vokietijon darbams. Kad juos apsaugojus nuo tos žvėriškos medžioklės, apskričių viršininkų nutarimu, buvo sudarytos iš darbininkų komisijos-komitetai kiekvienoje seniūnijoje. Tačiau ir tie komitetai negalėjo apsaugoti darbininkų nuo išvežimo darbams Vokietijon.

Jau anksčiau mūsų apskrities viršininkas plk. Šešplaukis buvo išpėjęs apskrities komisarą Gewecke, kad skaitytųsi su mumis kaip krašto šeiminkais ir tada gaus visokių žemės ūkio gėrybių. Nes kitaip, mes pasielsime, taip kaip kad pasielgė Pilėnų kunigaikštis prieš kryžiuočius ir tada jie nieko negaus. Tada, komisaras Gewecke pažadėjo su mumis skaitytis kaip su krašto savininkais, kartu įteikdami mums mūsų ūkių gražinimo dokumentus, kurie buvo patvirtinti Vokietijos vyriausybės. Pagal Vokietijos santvarką, mes turėjome teisę turėti daugiau darbininkų savo ūkio darbams negu turėjome. Tokiu būdu, buvo proga gelbėti darbininkus numatytus išvežti darbams į Vokietiją. Jus prisirašydavom prie savo ūkių, nors jie mūsų ūkiuose ir nedirbo. Ir taip iš mūsų apylinkės nebuvo nė vienas prievartas išvežtas darbams į Vokietiją. Jei keli išvažiavo, tai savanoriškai.

Lietuvos darbininkai, kurie turėjo nuosavybes, už jas turėjo atlikti prievoles okupantų vokiečių reikalams: nuo karvės piena, nuo avies vilna, nuo vištos kiaušinius. Man būnant kaimo,

Feldmaršalo Fon Kliugės tragedija

KALPAS UOGINIUS

Neabejotina, kad vyriausias vokiečių Vakarų fronto vadas, feldmaršalas fon Kliugė, apie 1944 m. liepos 20 d. sąmokslą prieš Hitlerį ne tik iš anksto žinojo, bet jam ir pritarė, nes sąmokslininkų tarpe buvo jo geriausiai bičiuliai, norėjusieji išgelbėti Vokietiją nuo išprotėjusio fiurerio vadovybės kenksmingų pasėkų. Tačiau, įvykiai Vakarų fronte, aršios kautynės buvo visiškai užėmę jo laiką ir dėmesį. Pirmiausia, fon Kliugė buvo pareigos žmogus, antra, jis giliai tikėjo, kad kartą pradėtą karą reikia vesti iki garbingos pergalės, ko fiurerio vadovavimas, tačiau, nežadėjo. Po nepavykusio prieš Hitlerį, jo paties vyr. būstinėje, atentato, prasidėjo „šunų-išdavikų“ — kaip juos fiureris vadino — persekiojimas ir „valymas“. Liepos 27 d., feldmaršalo fon Kliugės Vakarų fronto štaban, Hitlerio įsakymu, iš Berlyno, atvyko ypatingi emisarai, išaiškinti feldmaršalo santykių su „išdavikais“ ir kartu jo paties vaidmenį sąmokslė. SS dalių generolas Obergas, suprasdamas sun-

kią Vakarų fronto būklę, padarė viską, ką tik galėjo, kad apsaugotų fon Kliugę nuo įtarimų ir persekiojimo. Dėl to „ypatingasai tardytojas“ Hofakeris grįžo į Berlyną „be nieko“, be jokių duomenų apie feldmaršalo sąmokslė dalyvavimą. Fon Kliugė formaliai liko „už įtarimo ribų“. Betgi, feldmaršalų ir generolų nekenčęs Hitleris visai tuo nepatikėjo, jis įtarė. Nors feldmaršalo jis iš pareigų nepašalino, tačiau suvaržė jo, fronto vado, veikimo laisvę. Yra tikra, kad po liepos 17-tos d. fon Kliugė jautėsi lyg namų arešte: geštapo agentai sekė kiekvieną jo žingsnį. Savaiame suprantama, tokios sąlygos negalėjo neatsiliepti neigiamai visai karo kampanijai Prancūzijoje. Fiurerio štabas kišosi ir kontroliavo visus Vakarų fronto vado įsakymus. Pats Hitleris sulaukė Romelio tankų armijos perkėlimą iš Kan Kalvados tada, kai dar buvo galima išstumti jūron amerikonių desantus Normandijoje.

Dešimt dienų po pasikėsimo prieš Hitlerį, rugpjūčio 3 d., ameri-

kiečių tankai pralaužė vokiečių frontą ties Avransu ir nuslinko į rytus, Paryžiaus link. Fon Kliugė jau tada aiškiai suprato, kad karas pralaimėtas. Tačiau, mažai tepaisydamas intensyvių priešo aviacijos puolimų, visų kautynių metu, feldmaršalas kas dieną išvykdavo operacijų vieton. Rugpjūčio mėnesį fronto reikalai žymiai pablogėjo. Visiškai nustojes pasitikėjimo buvusio grandnio kariniu talentu ir strateginiais sugebėjimais, feldmaršalas automatiškai vykdė visus Hitlerio įsakymus, laukdamas neišvengiamai iš to išplaukiančių pasekmių.

Hitlerio pasiūlytas Morteno priešpuolio planas, iš anksto buvo pasmerktas nesekmei. Senas generalinio štabo karininkas ir prityręs karo vadas, feldmaršalas fon Kliugė, gerai suprato visų Hitlerio projektų strateginiu požiūriu, nepagrįstumą ir todėl „stebuklam“, kaip pats Hitleris, netikėjo. Vykdydamas, vienok, įsakymą, lyg mirties įieškodamas, kaip jo bendražygiai manė, feldmaršalas beveik visą laiką praleisdavo pirmose fronto linijose. Po pirmojo Hitlerio įsakymo vokiečių priešpuolio, turėjo sekti antrasis. Žuvo geriausiai karininkai ir kareiviai. Nuo nuolatinio priešo aviacijos bombardavimo, tirpte tirpo karių eilės.

seniūnijos, valsčiaus ir net apskrities įgaliotiniui, teko savo apylinkės darbininkus ir ūkininkus apsaugoti nuo apiplėšimo. Nesvarbu iš kur tie plėšikai bebūtų vokiečių pasiūnciami, iš apskrities, valsčiaus ar policijos, visuomet prieš tokių plėšikų atvykimą aš būdavau įspėtas ir suspėdavau pranešti darbininkams ir ūkininkams, kad netrukus su plėšikais pas juos apsilankysiu, kad jie nebūtų užklupti ir suspėtų aptvarkyti reikalus.

Guostagalio kaime buvo septyni Plūkų kaimai, bet šiandien juose nebėra nei vieno gyvo asmens. Gal todėl, kad Lietuvos nepriklausomybės kovose kiekvienas Plūkų kiamas davė savanorių ir partizanų.

Pirmosios bolševikų okupacijos metu, mūsų Guostagalio kaimas buvo bolševikų dėmesyje, jie norėjo išvežti gyventojus 1941 m. birželio mėn. deportacijų metu, bet jiems nepavyko.

Mano motinos tėviškė, Kapčionių kaimas taip pat rūpėjo komunistams. Ten jaunuoliai narsiai gynė savo kaimo gyventojus nuo enkavedistų deportacijų. Tai buvo 1941 m. birželio mėnesį. Dvi enkavedistų mašinos, su paruoštais deportuojamų asmenų sąrašais vyko į Kapčionių kaimą. Kaimo jaunuoliai buvo pasiruošę gintis ir išstatė sargybas prie kelių. Enkavedistų mašinoms priartėjus prie sargybų postų, jaunuoliai paleido ugnį. Šo-

feriai ir enkavedistai buvo nukauti, o jaunuoliai sėdo į mašinas ir parvažiavo į Kapčionių kaimą, į mano dėdės Kazimiero Vencpolio daržinę ir ten tas mašinas paslėpė.

Deja, po poros dienų, enkavedistai atvyko iš Šiaulių su tanketėmis ir tie patys jaunuoliai išėjo į kovą prieš tanketes su granatomis ir revolveriais. Jie šoko ant tankečių ir iš revolverių apšaudė tanketėse buvusius enkavedistus iš kurių buvo sužeistų ir nukautų. Tačiau ir Kapčionių jaunuoliai nukentėjo: 8 buvo nukauti, 4 — sužeisti, o likusieji išsislapstė.

Tuo pat metu ir linkuviečiai gynė savo miestelio gyventojus nuo enkavedistų teroro ir deportavimo į Sibirą. Vienose kautynėse Linkuvos miestelyje nuo enkavedistų kulku krito trys narsūs gynėjai ir savo krauju suvilgė Linkuvos miestelio žemę. O tris Linkuvos gimnazijos mokinius, 14-16 metų amžiaus, enkavedistai pasigrobė ir išsivežė. Beveždami, juos šautuvų buožėmis užmušė ir netoli Pakruojaus, prieš mišką, iš sunkvežimių išmetė ant lauko prie vieškelio ir dar šaudė į juos, kad nebeatsigautų.

Po visuotino lietuvių tautos sukilimo, kai rusai buvo išvyti iš Lietuvos, tėvai parsivežė į tėviškes jų kūnus palaidoti, o ant jų krauju aplaistyto žemės, pastatė gražų paminklinį kryžių.

Užsikimšo visi keliai, nutrūko štabo ryšiai, ne tik su rezervais, bet ir su besikaunančiais daliniais. Vokiečių Vakarų frontas braškėjo ir — lūžo...

Trim savaitėm praslinkus po pasikėsinimo prieš Hitlerį, augštųjų kariuomenės vadų pasitarime San Žerмене, feldmaršalas fon Klügė atvirai pasiūlė tuojau iš Prancūzijos pasitraukti ir... daryti taiką. Sužinojęs apie tai fiureris, ko ne pasiuto: "Fon Klügė nori įrodyti, kad mano įsakymai nerimti ir neįvykdytini! Aš jam parodysiu!" Fronto štaban tuojau jis nusiuntė generolą Varlimontą su įsakymu: "Sekti, kad fon Klügė kuotiksliausiai vykdytų visus fiurerio įsakymus". Feldmaršalas Giunteris fon Klügė suprato, kad jo dienos jau suskaitytos...

Rugpjūčio 4 d., feldmaršalas, kaip ir visada, išvyko į frontą. Vietovės Berni apylinkėje jis apsinakvojo. Jis norėjo susitikti generolą Eberlachą ir įsakyti jam tankais dengti pasitraukiančius vokiečių kariuomenės dalinius. Iš čia feldmaršalas projektavo patekti Falez kilpon, kur, tarp ko kito, jis slaptai svajojo pasimatyti su savo sūnumi, leitenantu fon Klüge. Tačiau, 5-sios armijos vadas, gen. Sepp Dietrich, nuo to labai rizikingo žygio feldmaršalą atkalbėjo. Pasimatymas su generolu Eberlachu ir Hauseriu buvo numatytas prie cerkvės Nessi kaimelyje. Rugpjūčio 15 d. 5:30 val. ryto, nedidelė automobilių vilkstinė išvyko iš Berni. Už valandos pasirodė amerikiečių lėktuvai ir pikiruodami aršiai bombardavo viską, kas tik keliuose pasirodė. Kelis kartus auto mašinas teko palikti ir gelbėtis pakele's grioviuose. Lėktuvų vilnys, viena po kitos, vis puolė ir puolė... Į kaimelį Nessi, aplinkiniais keliais, patekti nebuvo galima, nors fon Klügė ir labai norėjo. Naujas užskridimas ir... kliudyta viena mašina, tuojau — antra, trečia... Feldmaršalo adjutantas ltn. Tangermannas pasuko mašiną iš kelio į krūmus. Teliko tik keli kilometrai iki cerkvelės Nessi kaimelyje, t. y., iki sutartos susitikti vietos. Adjutantas pasiūlė pasiekti ją dviračiu. Feldmaršalas neprieštaravo. Už poros valandų leitenantas sugrįžo — prie cerkvelės nieko neradęs!

Kareiviai pasakė, jog iš ryto generolas Eberlachs ten buvo, tačiau, prieš pora valandų išvyko į savo štabą nieko nesulaukęs. Nepaisydamas rimtų kliūčių feldmaršalas, vis dėlto, nutarė su generolu susitikti. Važiuoti keliais nebuvo įmanoma: padangė buvo tiršta prieš lėktuvų. Tik vakarop jų truputį sumažėjo. Tad padudėjo pirmyn ir tik apie 10 val. vakaro fon Klügė pasiekė generolo

Eberlacho štabą. Aštuoniasdešimtį klm. jis automobiliu keliavo 16 valandų. Neteko keturių vyrų užmuštais, o automašina su lauko radio stotimi buvo subombarduota. Armiijos štabe fronto vadas rado, ne tik generolą Eberlachą, bet ir savo sūnų leitenantą, su kuriuo tas pasimatymas buvo paskutinis jų gyvenime.

Tuo metu Hitlerio būstinė, po visą frontą ieškojo feldmaršalo fon Klügės. Į pavakarę kaž kas paleido gandą būk feldmaršalas žuvęs. Radio ryšis su juo buvo nutrūkęs nuo 10 val. ryto, kai radistas paskutinį kartą pranešė apie labai "tirštą" ties jais prieš lėktuvų koncentraciją.

Rugpjūčio 15 d. prasidėjo prancūzų ir sąjungininkų kariuomenės išsikėlimas Rivieroje. Štabo viršininkas gen. Blumentritas per dieną visur ieškojo feldmaršalo, o 6 val. vakaro, iššaukęs Hitlerio štabą, pranešė gen. Jodl: "Feldmaršalą fon Klügę surasti nepavyko. 5:30 val. ryto jis išvyko pasimatyti su generolu Eberlachu, o 10 val. amerikiečių aviacijai puolant, nutrūko su juo radio ryšis. Padėtis fronte prie Aržantano kas valandą blogėjo. Eberlachs ir Hauseris prašo nedelsiant naujų sprendimų ir nurodymų"... Ir tuo pat metu generolas Blumentritas paprašė pranešti Hitleriui, kad apie naują priešpuolį negali būti nė kalbos. 9 val. vakaro, fronto štabe buvo gauta radiograma: — "Feldmaršalui fon Klügei dingus, frontui laikinai vadovauti skiriamas generolas Hauseris. Generolui Eberlachui priešpuolį tęsti pagal ankstyvesnius fiurerio nurodymus!". Tuo metu feldmaršalo pajieškojimas buvo tęsiamas. 9 val. vakaro paklaustas generolas Eberlachs atsakė, kad feldmaršalo jis nematęs ir nežinaš kur pastarasis yra. Į tai, tuojau iš Berlyno, nauja radiograma buvo įsakyta: "Kas bebūtų — surasti feldmaršalą fon Klügę". Pagaliau, 10 val. vakaro, feldmaršalas su savo adjutantu atvyko į armijos štabą, kur jiems su generolu Eberlachu besikalbant, iš Berlyno generolas Jodlis pakvietė generolą Eberlachą prie radio telefono ir fiurerio vardu paklausė: "Ar nedaleidžias jis galimo feldmaršalo perėjimo pas amerikiečius?" Generolas Eberlachs net pažaliavo iš pykčio ir sugniaužė kumščius... Tuo pat metu Hitlerio štabas visam frontui perdavė radiogramas: "Surasti dingusio feldmaršalo fon Klügės pėdsakus". Iš fronto dalinių grupės "B" nedelsiant atėjo atsakymas: "Visi feldmaršalo fon Klügės maršruto keliai per visą dieną prieš aviacijos buvo žiauriai bombarduoti. Daleidžia-

ma, jog dėl to feldmaršalas kur nors kelionėje įstrigo. Radio ryšys su juo nutrūkęs..." 10:30 val. vakare, Hitlerio įsakymu, štabas "B" vėl buvo klausiamas žinių apie feldmaršalą. Ir vėl buvo atsakyta: "Žinių nėra"... Gavęs tokį atsakymą Hitleris, visų štabo karininkų aki-vaizdoje bjauriai išsikoliojo ir prastarė: "Dbar man viskas aišku — fon Klügė mus išdavė ir perėjo pas amerikiečius"... Tuojau po to, jis paskyrė feldmaršalą Modelį vyriausiuoju Vakarų fronto vadu.

Generolo Guderiano "Kario Užrašuose" įrašyta: "Hitleris, išgirdęs būk feldmaršalas fon Klügė vedas kokias tai derybas su priešu, buvo nepaprastai susijaudinęs ir įtužęs, todėl įsakęs surasti jį ir tuojau pristatyti į Berlyną"... Pusiaunaktį fiurerio štabe buvo gautas gen. Erlecho pranešimas, kad feldmaršalas fon Klügė yra gyvas ir sveikas atvykęs į jo štabą. Visai nesitikėdamas to, kas jam bevažinėjant fronte Hitlerio buvo padaryta, feldmaršalas iki pat ryto tarėsi su generolu Eberlachu ir jo štabu. Ankstyvą rugpjūčio 16-sios rytą, von Klügė su ltn. Tangermannu išvyko atgal į savo būstinę. Buvo debesuota ir prieš lėktuvų nesimatė. Sugrįžęs jis sužinojo apie savo nušalinimą ir, kas skaudžiausia, ką Hitleris apie jį mano. Tuo metu amerikiečiai jau artėjo prie Senos upės. Kol Modelis atvyko, fronto operacijoms vadovavo pats fon Klügė ir jis įsakė vokiečiams pasitraukti iš Paryžiaus. Feldmaršalas Modelis atvežė fon Klügei asmeninį fiurerio laišką — įsakymą apie jo nušalinimą, kurio prieraše buvo pabrėžtas Hitlerio pageidavimas kuo greičiausia pamatyti jį Berlyne, vyr. fiurerio būstinėje. Feldmaršalas gerai suprato to "pageidavimo reikšmę... Praktiškai, fon Klügė, jau nuo 1944 metų rugpjūčio 17 d., fiurerio buvo pasmerktas miriop kaip "išdavikas". Gaila, kad tas Hitlerio laiškas — įsakymas, feldmaršalo Modelio atvežtas fon Klügei, neišliko istorijai. Žinoma tik, kad kai štabo viršininkas generolas Blumentritas tą Hitlerio laišką fon Klügei perskaitė, feldmaršalas kaip pakirstas sudribo į fotelį ir paskendęs mintyse, ilgai ilgai sėdėjo tylėdamas...

Susitikimas su feldmaršalu Modeliu įvyko La-Roch-Gijone, kur Modelis pasakė, kad jis pareikalavusių nedelsiant iš Rytų fronto į Vakarų frontą perkelti 200,000 karių. Fon Klügė tik liūdnei palingavo galvą ir tyliai ištarė: "Jau per vėlu"... Perdavęs fronto vadovavimą feldmaršalui Modeliui, fon Klügė pasakė: "Mano karjera ir kario - vado

Sovietų strateginės problemos

B. B.

Valstybių karinės strategijos samprotavimams pagrindą sudaro krašto geografinė padėtis. Kur krypta Sovietų Rusijos karinės strategijos planuotojų pirmas žvilgsnis ir kaip bendrybėse atrodo geografinė padėtis? Sovietų Rusiją iš vakarų, pietų ir rytų supa ilga ir įvairuojanti siena žemyne; šiaurėje — Ledynuotasis vandenynas. Istoriniai, vakarinė Europos siena nuolatos būdavo kertama invazijos kelių, ir su mažais protarpiais natūralinėmis gynybos sienomis. Pietinė — Azijos siena, nusitęsusi per kalnynus, būdavo nuolatinių mažų konfliktų įtakoje, ir tolimųjų rytų vandenyną siekianti siena, atsiduria prieš energingus salos gyventojus japonus, nuolatinius pajėgius priešininkus. Šiaurinė dalis atsiremianti į žvarbų Arktikos vandenyną, iki šiol nesudarė problemų. Prie Napoleono žygio Rusijon praeitame šimtmečiu pridėjus šio šimtmečio dvi stambias invazijas I ir II Pas. karo metais, tai palyginamai trumpu metu Europos sienos buvo pažeistos ištisų trijų didelių invazijų.

Azijoje rusams šio šimtmečio laikotarpyje taip pat dažnokai teko patirti ginkluotų susikirtimų: 1904-05

metų plataus masto karas, 1930 m., 1932-41 metų laikotarpyje ginkluoti susidūrimai su japonais. 1936, 1937, 1939, 1963, 1969 metų ginkluoti susidūrimai su kiniečiais. Šios datos minimos, kaip faktoriai išryškinti Rusijos tiesioginių priešininkų, kurie ir sudaro du poliariiniai priešingus frontus: vakaruose vokiečiai, rytuose — japonai ir kiniečiai.

Dabartinė padėtis atrodo stabilizavosi: vakaruose vokiečiai suskaldyti ir rusai atsiriboję Lenkija. Rytuose — Kinija, nežiūrint milžiniško potencialo, kariniai silpna dėl nepakankamo ekonominio pajėgumo ir silpnos pramonės; savystoviai, be pagalbos iš šalies, negreit atsistat ant tvirtinių kojų. Japonai, šiuo metu yra amerikiečių kontrolėje.

Po II Pasaulinio karo rusai uoliai sudarė tinklą buferinių valstybių vakaruose, tiesioginei savo sienos apsaugai. Kad ši strategija rusams yra svarbi rodo paskutinosios Vengrijos ir Čekoslovakijos okupacijos. Neturėdami laisvo išėjimo į Vakarus per Baltijos jūrą, rusai stengiasi prasiūsti išėjimą per Viduržemio jūrą, tuo pačiu įsitvirtinant šiaurinės Afrikos prietiltyje. Tolimuose Rytuose

užtikrinimas savų sienų pradėtas dar carų laikais. 1860 m. perimtas Sachalinas, su žemyno dalimi išilgai Usurio upės, kurios žiotyse įkurtas Vladivostoko miestas — karinė bazė (Pekino sutartis). 1858 m. Aiguno sutartimi kinai perleido rusams didžiulius plotus šiaurės vakariniame Amuro upės krante. 1864 m. Tahcheng sutartimi rusams atiteko Alma-Ata didžiulė provincija šiaurės vakarinėje Sinkiango dalyje. Didžiulė Mongolija, buvusi Kinijos imperijos dalis 1911 m. pasiskelbus nepriklausoma, 1924 m. sudarė sąjungą su Sovietų Rusija.

Ši žemyno gynybos strategija reikalauja didelio ginkluotų jėgų skaičiaus, — reikia laikyti okupacines jėgas, krašto pasienių apsaugą ir rezervus krašto viduje. Todėl rusų ginkluotos jėgos, nuo II Pas. karo pabaigos iki šiol laikomos veik toje pačioje sudėtyje — karo metu. Karinių jėgų parengimas pritaikytas paslankiems, staigiams veiksams. Čekoslovakijos okupacija parodė rusus turint paslankią motorizuotą žemyno kariuomenę, permetimui naudojant oro transporto priemones. Azijoje, susidūrime su kiniečiais, 1969 m. kovo mėn. prie Chenapao, rusai taip pat pademonstravo didelį žemyno jėgų judumą. Jie trumpu laiku permetė šarvuotus dalinius susikirtimo vieton. Skaitantis su ilgomis sienomis ir dviem galimais

reputacija baigta. Ji pasibaigė prie Avranšo. Iš kygų tamsta žinai, kad generolo Benedeko kario garbė išgelbėjo senis Moltkė, o man juk Moltkės nėra ir nebus”...

Feldmaršalas Modelis, štabo viršininkas ir adjutantas guodė ir ramino feldmaršalą fon Kliugę pabrėždami, kad ne tik karininkams, bet ir visiem kareiviam yra žinoma sugebėjimai ir reputacija, todėl suteršti jo garbės niekas neįstengsias... “Viskas baigta, viskas baigta”, linguodamas galvą ir jaudindamasis, kalbėjo feldmaršalas Giunteris fon Kliugė.

Sekantį rytą fon Kliugė atsisveikino su ištikimu savo štabo viršininku generolu Blumentritu. Dėkojo jam už ištikimą tarnybą ir nuoširdžią draugystę, kaip Rytų, taip ir Vakarų frontuose. “Taip, taip, visa tai ne taip paprasta” — kalbėjo feldmaršalas, — “aš nežinau, kas mane Vokietijoje laukia, bet kiekvienam atveju, nieko gero...” Fon Kliugė iš La-Roch-Gijono išvyko ištikimo adjutanto ltn. Tangermano ir kelių kareivių lydymas. Amerikiečių tankai jau buvo prie Mantuos ir Veronos. Važiuoti reikėjo per Prancūzijos šiaurę. Adjutantas Tanger-

mannas atsiminė, kad feldmaršalas visą laiką pasakojo apie savo gyvenimą, apie savo karinę karjerą ir dažnai kartojo: “Viskas baigta, baigta”... Ir kur tai matyta, kad aš, šią sunkią, lemiamą valandą palikčiau frontą, palikčiau savo kariuomenę!... Kaip “jis” galėjo taip manyti ir spręsti”... Kopjeno miške buvo numatyta atsikvėpti. Klermone apsistota papietauti. Ten, miške, fon Kliugė paprašė adjutantą paduoti jam pietus atskirai, vienam ir dar pridūrė: “Nedelskite pietauti, per ketvirtį valandos mes turime iš čia išvykti”... Tačiau feldmaršalas iš ten nebeišvyko. Palydos nepastebėtas, jis atsiskyrė ir paėjęs kiek giliau miškan, sulaužęs nuodų ampulę, nurijo nuodus. Kai ltn. Tangermannas atsukubėjo pas jį su pietumis, rado jį parpuolusį ir... jau nebegyvą.

Hitlerio štabas apie tą įvykį negreitai paskelbė. Tik po keliolikos dienų Vakarų frontas sužinojo, kad feldmaršalą fon Kliugę, begrįžtantį Vokietijon, ištiko fatališkas širdies smūgis, nuo kurio jis mirė. Vėliau tą patį parašė ir vokiečių spauda. Galiausiai, Hitlerio štabo archyve buvo rastas feldmaršalo fon Kliu-

gės Hitleriui rašytas laiškas, kuriame feldmaršalas peržvelgia Avranšo operaciją ir Morteno priešpuolio nepasisekimo priežastis, o baigmėje sako: “Kaip Romelis, taip ir aš, ir visi augštieji karininkai pripažįstame, jog karas su Amerika ir jos sąjungininkais, dėl jų technikos, o taipgi ir aviacijos pranašumo, mūsų jau pralaimėtas. Iš visos širdies linkiu feldmaršalui Modeliui kuogeriausios sėkmės vadovauti Vakarų frontui ir laimėti. Tačiau, bijau, jog jis — talentingas vadas — jau nieko gero padaryti nebegalės. Mano fiureri, aš nuoširdžiai ir ištikimai tarnavau tamstai ir Vokiečių tautai. Aš gerbiau ir iki paskutinės valandos tamstai tikėjau. Tačiau, teisiais tamstą istorija... Ir, jeigu tamsta ištikrųjų esi “didis” žmogus, tai išgelbėkite vokiečių tautą, būkite tikrai didis ir... kuogreičiausia, kol dar ne viskas ir nevisai prarasta, baikite karą. Aš mirštu būdamas įsitikinęs, kad savo pareigą prieš tamstą ir prieš Vokiečių tautą atlikau sąžiningai, kaip geriau ir nebuvo galima.

Giunteris fon Kliuge, feldmaršalas. La-Roch-Gijon Rugsjūčio 18 d.

poliariniai, gerokai nutolusiais frontais, rusai savo ginkluotas jėgas ap rūpino jūdom ir pajėgiom oro priemonėm strateginiams judėsiams ir žemėje, motorizuotom priemonėm, taktiniams veiksams.

Kaip jau minėta, rusai sudarydami buferines valstybes okupavo eilę kraštų. Jų išlaikymas savo valdžioje, nors ir ne staigiai, tačiau diena iš dienos sunkėja. Jei Jugoslavijos nepriklausomą laikymąsi rusai pakentė apie 20 metų, tai panašų Čekoslovakijos bandymą, įžuliai ir staigiai užgniauzė, tuo parodydami, kad dabartinės geografinės problemos darosi labai jautrios. Rusai rodo tendencijų perimti visišką savo žinion ir draugišką buferines valstybes. Jei sovietinės Rusijos geografinė padėtis statytų gynybos reikalavimus tik Eurazijos žemyne, dabartiniame stovyje rusai mažai suktų galvas — imperIALIZMO plėtrai kliūčių nebūtų; kiniečiai su japonais rytuose, indai pietuose ir prancūzai su vokiečiais vakaruose neišvystė branduolinės energijos ginklų pajėgumo iki tokio laipsnio, kad galėtų pažeisti Rusiją. Sovietų branduolinių ginklų arsenalas, lenktyniuojant su amerikiečiais, išaugo į rimtą ir pajėgų (skaitoma apie 13 kilomegatonų). Tarpžemyninių ir artimo našumo raketų tinklas yra tan-

kiai išdėstytas visame žemyne, parbrėžiant anksčiau minėtas dvi kryptis.

Išeinant iš žemyno ribų, rusams dabartinėse sąlygose būtų nelengva išeiti atviro kovon su amerikiečiais, todėl per politines pinkles jie silpnina amerikiečių pajėgumą. Vietnamo kare, rusai visomis išgalėmis remia š. vietnamiečius; Viduržemio jūros srityje kuriasi didėjančio karo laivyno bazes, pasinaudodami arabų sunkia ekonomine būkle, teikdami ekonominę ir karinę pagalbą, priedangoje kovai prieš Izraelį, tvirtinasi šiaurinės Afrikos ir Mažosios Azijos bei Arabų pusiasalio srityse. Rusams didžioji kliūtis šioje srityje, — amerikiečių karo laivynas, kurį progai pasitaikius, tikisi išstumti, kad turėtų laisvas rankas į vandenynus. Antroji nesėkmė šioje srityje — komunizmui nepavyko ir vargu ar pavyks išibrauti į Islamo pasaulį. Arabai pakenčia rusus tik tol, kol reikalinga ekonominė parama ir iki atsiims iš žydų prarastas žemes.

Rusai skirdami kariniams reikalams vyraujančias sumas, nepakankamu progresu gerina krašto ekonominę gerbūvį, todėl vidujiniai darosi netvirti — atsiranda valdančiųjų tarpe galvojančių ir matančių, kad krašto karinis pajėgumas remiasi ekono-

miniu. Kaip žinome, pav. erdvių išlaidi programa, lenktyniaujant su amerikiečiais, atsiliko, nes išseko ekonominis pajėgumas. Rusų gynyba ir karinės jėgos laikomos parengtyje, neturėjo motorizavimo ir kit. vis dėlto pasidarė atsilikusias ir jei užsi- tės ilgesnį laiką, pasidarys visai netinkamos (Raymond J. Barrett, Soviet Strategic Thinking). Azijoje — jei kiniečiai gaus ekonominę paramą ir Japonijos okupacija bus nutraukta, rusai atsidurs prieš klausimus, kurie šiandien keliami tik propagandoje.

Nežiūrint minėtų aplinkybių, rusai yra pajėgūs provokuoti, sudaryti pavojingas įtampas vedančias į pasaulinio masto karą. Amerikiečių spaudoje tuo klausimu pasirodo būkštavimų, kad nežiūrint geografinio tiesioginio pažeidžiamumo, rusai žinodami didžiausio ir pavojingiausio oponento, Amerikos, politinį nusistatymą, rizikuos ir toliau didinti įtampą ginkluotais konfliktais, kad galėtų plėsti komunizmo priedangoje, rusišką imperIALIZMĄ. "Mums belieka stebėjimas ir kantrybė" pareiškia J. Barrett — "Soviet Strategic Thinking" veikale.

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis
1561 Holmes Ave.
Racine, Wisc.

TREM TIES TRIMITAS

DETROITO ŠAULIŲ SUSIRINKIMAS

Kovo 22 d. Lietuvių Namuose įvyko St. Butkaus šaulių kuopos metinis susirinkimas. Atidarė kuopos pirmininkas Vincas Tamošiūnas pakviėdamas praveisti: pirmininku Antaną Petrauską ir sekretoriumi Vladą Mingėlą. Vincas Tamošiūnas suglaustai atpasakojo dviejų metų laikotarpio nuveiktus kuopos darbus. Kadangi šauliai yra labai darbštūs ir tų nuveiktų darbų daug, tai jų čia ir neminėsim. Svarbiausias šiuo metu prieš akis stovintis darbas, tai visuotinas JAV ir Kanados šaulių atstovų suvažiavimas.

Izd. Petras Bliudžius padarė pranešimą apie izdo stovį. Kuopa turėjo pajamų \$8,331.03 ir išlaidų \$5,947.75. Dabar kasoj yra \$2,383.28.

Kuopos protokolą perskaitė Vladė Šiurkienė, kuris be jokių pakeitimų buvo priimtas. Moterų sekcijos veiklą referavo Lidija Mingėlienė. Jos per praėjusius ir šiuos metus Punsko trikampio lietuviams parengė ir išsiuntė 30 siuntinių.

Šaudymo sporto reikalais kalbėjo sekcijos pirmininkas Jonas Šostakas, o spaudos ir kultūros — Vladas Mingėla.

Kuopos valdyba ir sekcijos dviems metams išrinktos iš šių asmenų:

Kuopos valdyba: pirm. Vincas Tamošiūnas, Leonardas Šulcas, Petras Bliudžius, Lidija Mingėlienė, Elžbieta Jodinskienė ir Antanas Petrauskas.

Moterų sekcija: Lidija Mingėlienė, Vladė Šiurkienė, Valerija Šulcienė, Bronė Selenienė, Genė Viskantienė, Marija Šimkienė ir Aldona Tamulionienė.

Spaudos ir Kultūros sekcija: Jonas Švoba, Vladas Mingėla, Antanas Grinius, Stefa Kaunelienė, Marija Sims, Leonardas Heiningas, Danutė Petronienė, Petras Januška, Pranas Taruta, Vladas Selenis, Feliksas Motuzas, Vladas Pauža, Vincas Tamošiūnas, Marijonas Šnapštys ir Alfonsas Ziedas.

Šaudymo Sporto sekcija: Jonas Šostakas, Antanas Šiurkus, Jonas Kava-

liauskas, Matas Baukys ir Vytautas Kunciūnas.

Revizijos k-sija: Marijonas Šnapštys, Eduardas Milkauskas, Bronius Valiukėnas ir Bronius Burba.

Garbės Teismas: Feliksas Motuzas, Juozas Racevičius, Juozas Briedis, Bronius Tatarūnas.

Vasario 16 gimnazijos būrelio vadovas: Jonas Butkus.

Atstovai DLOC: Marijonas Šnapštys ir Eduardas Milkauskas.

Foto reporteriai: Kazys Sragauskas, Jonas Butkšus, Jonas Maršalkovičius.

Vaišių komisija: Kazys Sragauskas, Stepas Dryža, Juozas Augaitis, Feliksas Blauzdys ir Jonas Butkus.

Atstovais į šaulių suvažiavimą: Vladas Mingėla, Stefa Kaunelienė, Vladas Selenis, Leonardas Šulcas, Jonas Švoba, Elžbieta Jodinskienė, An-

tanas Grinius, Jonas Šostakas, Petras Bliudžius, Marijonas Šnapštys ir Vincas Tamošiūnas.

Pagal LŠST statutą dalyvavusieji šauliai susirinkime pirmininko Vinco Tamošiūno buvo prisakdinti. 40 šaulių priėmė priesaiką ir pasižadėjo dirbti Lietuvos laisvei ir jos gerovei. Į kuopą priimti 7 nauji nariai.

Valdyba ir sekcijos pareigomis dar nepasisakstė, išskyrus Spaudos ir kultūros sekciją, kuri tuojau tą pačią dieną turėjo posėdį ir išsirinko valdybą šių asmenų: pirmininkas Jonas Švoba, vicepirmininkas Vladas Mingėla ir sekretorius Antanas Grinius. Sekcijų pirmininkai kuopos valdyboje eina vicepirmininkų pareigas.

Susirinkimas praėjo darbingoje ir pakilioje nuotaikoje. Jam pasibaigus visi susirinkimo dalyviai buvo vaišiniami kava ir visokiais skanumynais. Vaišėms vadovavo šauliai Antanas ir Vladė Šiurkai. "D"

Pirmasis LŠST pirmininkas ir S-gos garbės narys Aleksandras Mantautas (d.) priima Lietuvių Fondo jubilėjinį medalį iš š. inž. Juozo Stasičio, Jono Vana-gaičio š. kp. pirmininko, kuris įteikiamas š. Al. Mantauto 75 metų sukakties proga. Stebi S-gos garbės narė Sofija Pūtvytė-Mantautienė.

Nuotrauka Stasio Urbono

MANO TRUMPA BIOGRAFIJA

JONAS ŠIMOLIŪNAS

(žiūr. KARYS nr. 2)

Iš pažadėtos Berlyne 100 milijonų ostmarkių paskolos grynais, ginklais, rūbais ir kita, nieko negauname, viskas vis vilkinama. Vokiečių valdžios atstovo Kaune vis dar nėra. Galop, atvykta atstovas Zimmerle, gauname 3 mil. ostmarkių. Mjr. Schuermannas ir kpt. Tschunke žada paskubinti ginklų ir amunicijos tiekimą. Laukiame, bet veltui. Iš Šiaulių, Panevėžio, Raseinių, Ukmergės, Alytaus apskričių gaunamos neramios žinios, kad vokiečių kareiviai plėšikauja, o bolševikai puldinėja. Ministerių kabinetas posėdžiauja. Dažnai į posėdžius šaukiami Zimmerle ir vokiečių korpo vadas mjr. Schuermannas, kuris skundžiasi, kad jam veikti daug kliudo revoliucinis Soldatenratas Kaune.

Vieną neramią naktį, ministerių kabinetui posėdžiaujant bendrųjų rūmų slaptame kambaryje, staiga, apie 12 val. į duris beldžiasi Zimmerle ir įleistas, išsigandęs — uždusęs sako: “Ką tik į Kauną prie tilto atvyko iš Hamburgo traukinys su 300 ginkluotų spartakistų—jūrininkų. Jie nori užvaldyti korpa. Gali jus nakčia užpulti, apiplėšti, išžudyti, todėl saugokitės ir slėpkite visa, ką turite. Iš savo pusės aš su korpu darysime pastangų juos apsupti ir izoliuoti. Rytoj pamatysime, ką toliau daryti. Atsiprašau, sudiev!”

Ką mums daryti? Tuojaus gelbėti turimą išdą, išgabenant jį iš rūmų, kurie gali būti apiplėšiami ar net gaisro sunaikinti. Perspėti Lietuvos Tarybą ir valdininkus, kad visi budėtų. Išdą gelbėti pavedė finansų ministeriui Černeckiui ir susisiekimo ministeriui Šimoliūnui. Posėdis pasibaigė, visi išbėgiojo. Palikome su Černeckiu. Aš jam sakau: “Brolau, dabar ne kalbėti, bet veikti! Krauk išdą ir visus svarbesnius finansinius dokumentus į čemodaną, o aš bėgu vežiko, ir galvosiu, kaip geriau pasiekti tamsų senamiestį.”

Vežiką greitai suradau, greitai grįžau į rūmus. Užbaigėme krauti čemodaną, užrakinę ir stipriai virve perrišę, traukėme laukan. Mano kolega buvo susijaudinęs, drebėjo, nes mieste apie stotį šaudėsi. Tariau jam:

— Nebijok, Dievas padės, bus gerai! Važiudami nekalbėsime. Važiuosime, kur šviesa: tiesiog pro žandarmeriją ir Soldatenratą iki Perchovskio ir dešinėn, iki Vilniaus gatvės, ir ją toliau.

Sėsdamas vežiką perspėjau, jei kas stabdytų, kad nestotų, kad šmaukšteltų botagu ir dumtų.

Laisvės alėjoje už Perchovskio kažkas šaukė “halt” ir, pravažiavus, iš užpakalio šovė, bet mūsų nekliudė. Galop, atsidūrėme prie Rotušės, šv. Kazimiero namuose, pas buvusį “Rygos Garso” redaktorių kun. Bikiną, kuris labai nenoromis čemodaną priėmė tik vienos nakties apsaugai. Vienok atsiėmėme tik po trijų dienų, kai viskas apsiraminu, nes spartakistai buvo izoliuoti Šančiuose ir išgabenti atgal į Vokietiją. Vokiečiai tapo sukalbamesni, nes jie silpnėjo, o mes stiprėjome.

Tuo metu, Latvijoje, Ulmanio vyriausybė buvo žymiai blogesnėje būklėje. Latviai kariavo su rusais bolševikais ir bermontininkais. Išdas buvo tuščias. Kelis mėnesius nebuvo mokamos algos, nei valdininkams, nei kareiviams. 1919 m. pradžioje susidarė visai kritiška padėtis, nes Liepojoje atsirado kita, Niedros, vyriausybė.

Ulmanis, sužinojęs apie mūsų išdą, staiga su savo sekretorium atsirado Kaune ir prašė padėti pinigais, nes kitaip latviai žūsią. Kauno vyriausybė nutarė gelbėti, išdą padalinant broliškai pusiau. Per tris dienas buvo sudaryta slapta sutartis. Latviams paskolinama 1 mil. 500 tūkstančių ostmarkių. Lietuva gauna teisę per Liepojos uostą įsivežti prekes savo kontrolėje, o paskola garantuojama Liepojos uosto muitais. Pasirašęs sutartį, Ulmanis laimingas, su pinigais, per Virbalį, grįžo namo ir parvykęs sutvarkė savo bėdas. Jo vyriausybė sustiprėjo.

Lietuvos vyriausybė tvarkėsi, plėsdama savo veiklą ir darydama pastangas susirišti su kitomis valstybėmis, kurios buvo už Vokietijos orbitos. Vokiečiai darė viską, kad tolimesni svečiai Lietuvos nelankytų ir kad užsienis nežinotų apie tikrąją būklę krašte.

Į Liepojos uostą buvo atvykęs anglų admiralo tipo kariškas laivas vienos dienos vizitui, kuris buvo nukreiptas prieš Niedros vyriausybę.

Tuo tarpu pasklido gandai, kad, apie kovo mėn. 15-18 dieną, atvažiuos amerikų kariška maitinimo misija ir, maždaug, tuo pat metu atvyks ir prancūzų kariška misija su plk. Reboule, karininku Padowanie, kuris kalbąs lietuviškai ir dar dviem kariškiais.

Vokiečiams darėsi neįauku. Jie pradėjo ruošti evakuoti siaurųjų ir plačiųjų geležinkelių sandėlius ir dirbtuves. Per lietuvius darbininkus slaptai žinojau, kas dedasi dirbtuvėse ir sandėliuose ir tyliai ruošiausi neišleisti nei mašinų nei būtinų darbams medžiagų. Kovo pradžioje, staiga, sužinojau, kad siaurųjų geležinkelių dirbtuvėse Fredoje, palei Nemuną, vokiečių kareiviai išmontuoja mašinas. Ryt baigs ir poryt pakraus į jau stovintį dirbtuvių kieme traukinį ir išveš į Vokietiją. Dirbtuves saugo vokiečių kareiviai ir nieko pašalinio neįleidžia.

Pasirįžau pamatyti visa tai savo akimis. Prikalbėjau vieną vokiečių kapitoną (neva inžinierių) stoti į Susisiekimo ministeriją, nors ir laikinai, ypatingų reikalų inžinierium, su 500 ostm. mėnesnio atlyginimo. Kpt. Goebels sutiko darbą pradėti nuo rytdienos. Rytą išvažiuome, jis ir aš, jo karišku automobiliu. Pervažiavome medinį Aleksoto tiltą, kuris buvo kareivių saugomas kaip ir visi kiti tiltai ir pasukome pagal Nemuną ir visai netikėtai praslinkome pro siaurųjų gelež. kiemo plačius atdarus vartus. Pro juos pamačiau

suminėtą traukinį ir kraunančius darbininkus, o prie vartų karišką sargybą.

Kraujas užvirė. Galvojau ką daryti, o tuo tarpu automobilis riedėjo Napoleono kalno ir Jėsius tilto link. Sugalvojau. Nuo Jėsius pasukome atgal ir privažiuojant prie dirbtuvių vartų, sakau kapitonui:

— Matyti Tamstų geležinkelio direkcija ruošiasi apleisti dirbtuves, kraustosi ir mums greit jau reikės jas perimti savo žinion ir jas leisti darban, tad stabtelėkime ir eiva pažiūrėti kaip jos atrodo.

Vartų sargyba su pagarba mus praleido. Dirbtuvėse pasitiko viršila ir aprodė patalpas bei išvežimui išmontuojamas mašinas. Pasilieka tik mašinų betoniniai pamatai.

Red. Čia nutrūksta Profesoriaus ranka rašyti atsiminimai. Kiek iš jo pasakojimų prisimenu tos geležinkelių dirbtuvės paliko, su visomis mašinomis, kur buvo, tik Lietuvos vyriausybė už jas vokiečių kariškiams neva apmokėjo nedidelę sumą ostmarkių.

Amerikos lietuviai sportininkai nepriklausomoje Lietuvoje, Kaune, 1935 m., jų pagerbimo metu. Viduryje sėdi čikagietis Jonas Juška — sportininkų vadovas, toliau į dešinę — plk. ltn. Jonas Kazitėnas, Lietuvos šaulių S-gos mokymo dalies viršininkas, šimaitytė, žymi amerikiečių plaukikė, šaulys Rapolas Skipitis, Užsienio Lietuviams Remti dr-jos pirmininkas. Už jų stovi ats. ltn. Kazys Tumas, Kauno šaulių sporto klubo "Grandis" vadas.

Redaguoja K. KODATIENĖ, 16228 Haviland Rd. Linden, Mich. 48451

ŠAULIŠKA ŠEIMA

Šaulių S-ga nėra paprasta organizacija, tai sesių ir brėlių, tampriais ryšiais sujungta, šauliška šeima.

Niekas taip žmonių nesuartina, nesuriša, kaip kilni ideja ir bendras darbas dėl jos. Idealistiniam šauliui-ei darbas Nepriklausomai Lietuvai yra šventa pareiga ir jokia auka dėl to neperdidelė. Išvargę ar nusivylę prisiminkime: kiek žuvo, tapo nukankintų dėl to pačio tikslo — aukojimosi Nepriklausomai Lietuvai, tai mūsų darbai atrodys tik lašeliai, tik atspindys žuvusių didvyrių didžiųjų darbų.

Tačiau ir lašas po lašo akmenį pratašo. Tegul tik tie visi lašeliai vieningai, sutartinai sruvena, tegul tik būna gerais darbais, šauliškomis tradicijomis pagrįsti.

Kuopų, būrių pirmininkai ir valdybos, patys rodydami pavyzdį, galėtų atkreipti daugiau dėmesio ir į savo vieneto narių gražų sugyvenimą, tikrą šaulišką solidarumą bet kuriam darbe. Čia ir jūs, mielos sesės, savo širdies jautrumu, moterišku švelnumu galėtumėte pasitarnauti, daug šilimos šauliškon šeimon įnešti.

Telšių šaulių kuopos ekskursija Klaipėdoje, 1936 metais.

Jadvygės Išganaitienės, buv. CV pirmininko žmonos, kapas šv. Kazimiero kapinėse. Mirusi sesė buvo VD kuopos šaulė ir moterų vadovė Lietuvoje. Padėtos gelės užstoja šaulio ženklą paminkle. Paminklo dešinėje įsmeigta atsilankusių tautinė vėliavėlė, kairėje — stovi sesės vyras Vladas Išganaitis ir kapą aplankę broliai ir sesės.

Nuotr. A. Barančiuko

Nuoširdžių, šiltų santykių išvystymui reikalinga kuo arčiau vienas kitą pažinti, dažniau susitikti, daugiau bendrauti. Ir juo daugiau bendro darbo praktiškų užsiėmimų, pramogų, juo greičiau visi suartėja, jaučiasi vienos šeimos nariais.

Dabar, kaip tik laikas ruošti šauliškas išvykas, gegužynes, ekskursijas, su iš anksto numatyta gera, įdomia programa, užsiėmimais gamtoje. Miestuose, kur yra daugiau vienetų, lankytis vieni pas kitus, o taip pat vieni kitus kviestis su menine programa, paskaitėle ir t.t. Tarpusavio bendravimui naudinga kai kuriuos parengimus ruošti drauge. Kiekviena proga dalinkimės savo žiniomis ir patyrimu.

Per darbą ir nuoširdų bendravimą išvystysime tikrąją šaulišką seseriškumą, broliškumą. Juo šiltesni, geresni santykiai bus narių tarpe, juo šauliški darbai geriau seksis ir daugiau ko atsieksime.

Juk visi trokštame kuo gražesnio Sąjungos žydėjimo. Tik mes patys ir galime tai sukurti kiekvieno šaulio-ės ir kartu viso vieneto nuoširdžiomis pastangomis.

Žmogaus gerėjimui, saviauklai, tobulėjimui — nėra galo, o ypač šaulės-io, kuris visa savo esybe trokšta Šaulių S-gai ir savo tėvynei šviesiausios ateities.

Išsirinkome naują S-gos vadovybę. Kad visi darbai dar gražiau klestėtų atsinaujinkime ir mes patys, nukreipdami savo mintis ir geriausius norus į gražiausią šauliškos šeimos sugyvenimą.

K. Kodatienė

Mirusiųjų Prisiminimas

Šiame krašte gegužės 30-tą prisimenami mirusieji ir visi puošia savo artimųjų kapus. Šį gražų paprotį vykdo ir mūsų šauliai-ės, aplankydami mirusiųjų šaulių kapus, atnešdami gėlių, uždegdami žvakutes, įsmeigdami tautinę vėliavėlę... ir kartu susikaupusiai pasimeldami.

Kur nėra lietuviškų kapinių, kaip ir Detroite, broliai-sesės aplanko visas kapines kur tik yra mirusių šaulių. Čikagoje buvo aplankytos abejos lietuviškos kapinės: Tautinės ir Kazimierinės, kuriose prieš metus palaidota ir buv. mūsų skyrelio redaktorė sesė Emilija Petrauskaitė o taip pat eilė kitų brangių sesių, brolių. Graži čikagiškių tradicija yra visiems prie kapo įsmeigti po tautinę vėliavėlę.

Siuntiniai Suvalkų Trikampin

Daugiausia siuntinių Suvalkų trikampin yra išsiuntusios Detroito St. Butkaus kuopos sesės. Dabar prie šio darbo sukruto ir čikagiškės. Vytauto Didž. kuopos sesės pasiuntė 6 siuntinius ir šiuo metu pas moterų šaulių vadovę sesę S. Cecevičienę, jau prinešta tiek daiktų, kad vėl bus sudaryti 8 siuntiniai.

Sesė Stasė Cecevičienė yra kooptuota į Centro Valdyba — tiekimo skyriaus reikalams. Sesei, kuri ir taip jau daug dirba, kaip moterų vadovė, geriausios sėkmės!

Čikagos sesės pradėjo įsigyti naujas uniformas — mėlynus kostiumėlius. Tos kurios juos jau turi džiaugiasi jų gražumu ir praktiškumu.

Prašoma mielų sesių nesikuklinti: siųsti nuotraukas ir daugiau rašyti apie savo darbus, kitaip negalima jų paminėti.

• Amerikiečiai baigia statyti naują strateginį B-1 bombonešį, apie 2000 mylių per valandą skridimo greičio, pritaikytą mėtyti mombas ir laidyti raketas.

Bandyimo stadijoje yra YF-12A naikintuvas, tokio pat skridimo greičio, ginkluotas Falcon raketomis. Šis naikintuvas pritaikytas taktiniams uždaviniams ir priešlėktuvinei apsaugai. Savo išvaizda jis panašus į X-15 eksperimentinį raketą-lėktuvą.

• Amerikiečių B-52 bombonešiai ap rūpinti naujais bombardavimo instrumentais, kurie padidina bombų taiklumą 10 kartų. Šviesos (Laser) spindulio pagalba, kuris sudaro dalį taikymo įtaiso, apie 70% išmestų bombų klydo taikinį. Šis bombardavimo-taikymo instrumentas sumažins reikalingų bombonešių skaičių kautynėse, nes tam pačiam taikiniui skaičiui, turint didesnę tikslumą, reikia mažiau bombų.

• Švedai pagamino ir palaipsniui įveda ginklavimą 15 tonų amfibinį tanką, ginkluotą 90 mm patranka.

• Danijos ir Vak. Vokietijos daliniai, praėjusį rudenį, vykdė amfibinių dalinių išsikėlimo manevrus. Dalyvavo apie 40 laivų, 200 lėktuvų ir 2000 sausumos kariuomenės.

• Anglų kariuomenėje, nuo 1970 m. sausio mėn. įvesta metrinė sistema. Visas ginklavimas, planai ir raštai, iki 1976 m. bus pervesta galutinai į metrinę sistemą, taip pat įvestas ir 24 valandų laikas paroje.

• Amerikiečiai numato įvesti ginklavimą 57 svarų nešiojamą radio stotį, kurią naudos ryšiu su lėktuvais skirtingais lauko tikimui. Stoties veikimo spindulys — apie 10 mylių. Geros ypatybės — paprastas aptarnavimas nereikalaujantis specialaus parengimo ir užtikrintas ryšis visokiose oro sąlygose.

• Amerikiečių laivynas įvedė lėktuvų bombose izoliaciją tarp sprogstamosios medžiagos ir kiauto, kad apsaugotų bombas nuo sprogdimo gaisro atveju, kaip kad yra atsitikę Forestal lėktuvnešyje. Bombos be izoliacijos,

liepsnoje sprogstą kelių sekundžių laikotarpyje, su izoliacija — išsilaiko iki 5 minučių.

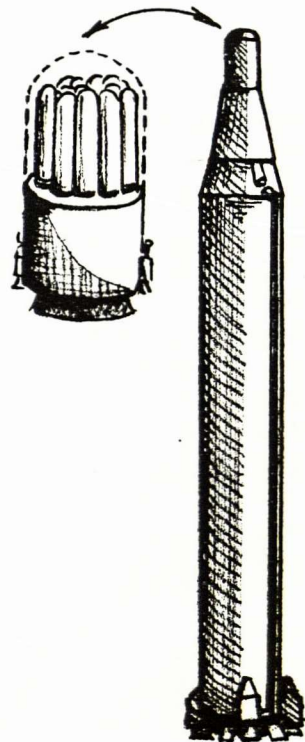
• Atsargos gen. T. S. Powers, buvęs amerikiečių strateginių bombonešių ir strateginio planavimo viršininkas, pareiškė, kad karinių jėgų profesinis uždavinys yra taikos išlaikymas — kol valstybė yra pajėgi tiek, kad priešas nebedrįsta užpulti, nes pats gali būti sunaikintas, tol krašto saugumas yra laiduotas. Kol branduolinės energijos ginklų pusiausvyra bus amerikiečių pusėje, tol atviro karo nebus. Tačiau, pastaruoju metu rusai dideliu šuoliu ginkluojasi ir amerikiečiams negalima sustoti iki bus užtikrinta, kad komunizmas atsisakė nuo savo pagrindinio tikslo — valdyti visą pasaulį. "Taikos laidas yra mūsų karinė jėga" (Gen. T. S. Powers, Design for Survival).

• SS-9 rusiškos satelinės raketos yra skirtos naikinti amerikiečių Minuteman tarpkontinentines raketas, kurios laikomos požeminiuose šuliniuose. Amerikiečiai planuoja pastatyti taip pat specialias raketas prieš rusų SS-9, arba atrasti priemones Minuteman raketų pozicijas nuolat keisti. Abiem atvejais reikalinga nemaža pinigų, laiko ir darbo jėgos. Iki šiol, tam reikalingi nėra išbaigto plano ir paskirtų pinigų. Skaičiuojama, kad 1975 m. rusų SS-9 raketų skaičius bus toks, kad puolimo atveju, nė viena amerikiečių Minuteman raketa nepakils nuo laidoymo plotštės. Saugesnėje padėtyje bus strateginiai B-52 bombonešiai ir povandeniniai laivai su branduolinės energijos ginklavimu (Poseidon, Polaris). Tačiau ir čia nėra jau taip raminantis vaizdas: 300 rusų povandeninių laivų, ginkluotų raketomis (ne branduolinėmis) nuo Amerikos pakrančių galės pasiekti visas jos strategines bazes. Visas amerikiečių strateginės gynybos svoris gula ant povandeninių laivų, kurių 1975 m. amerikiečiai turės apie 650. Tačiau rusai irgi sparčiai gamina Yankee klasės panašius į amerikiečių Polaris laivus. Skaičiuojama,

kad 1975 m. rusai turės 1300 raketų SS-9 ir SS-11, taip pat virš 200 Titan tipo raketų. Jei priskaityt satelininio tipo daugiaraketines kapsulines raketas, rusų raketų skaičius 1975 m. sieks 2450. Tuo būdu, jei amerikiečiai savo strateginio ginklavimo nepaspartins, santykis gali pasidaryti vienas prie keturių, amerikiečių nenaudai (J. Aslop, Future nuclear balance). Kūbos krizės metu šios rūšies balansas buvo vienas prie penkių, rusų nenaudai.

• Šaltasis karas dažnai, palaipsniui, tampa tikroju karu tik pavadinimas skiriasi — derybų prasmė ir veiksmingumas mažėja. Už tarptautinių įstatymų ir tradicijų ribų nesustojamai vyksta naikinimai ir žudymai tais pačiais ginklais ir priemonėmis, kurios vartojamos politiku įteisintame kautynių lauke. Korėjoje, Vietname, Artimuose Rytuose, Rytinėje Azijoje ir kitur, kovos vyko ir tebevyksta pilnoje skalėje, tačiau tai nevedinama karu, nes diplomatai karo nepaskelbė. Prezidentas Nixonas yra pasakęs — susitarimai yra keičiami į susidūrimus. Komunizmas nei kiek nesumažino pastangų skleisti savo įtaką visam pasaulyje; jis pritaiko aplinkybėms įmanomus metodus siek-

Viena iš rusų raketų su branduolinės energijos užtaisais kapsulėje, kuriuos paleidžia skirtingomis kryptimis atskridus į taikinių sritį.

ti savo tikslus. Branduolinės energijos ginklų šešeelyje, baugino pasaulį sunaikinimu, kad galėtų paglemžti Vengriją ir Čekoslovakiją; Vokietijos apjungimo klausimuose besąlyginiai laikosi savo reikalavimų ir su jų sprendimais skaitomasi; Šiaurės Vietnamo uostuose nekludomai iš rusų laivų iškraunami ginklai, kuriais žudomi amerikiečiai. Politiniai, ekonominiai ir kariniai veiksmai daros sunkiai išskiriami ir reikia įgudusios akies atpažinti kur kas vyksta; reikia naujos mokyklos, naujų apybraižų ir tai gal būt suprantama, nes vietoje niekas nestovi.

● Š. m. kovo mėn. amerikiečiai, 4000 pėdų gylje po žeme, susprogdino iki šiol didžiausio galingumo branduolinės energijos vieno megatono bombą. Tokio dydžio pirmas požeminis sprogrimas sukėlė gana stiprų žemės drebėjimą (6,5 Richterio skalės; 1906 m. garsusis San Francisco žemės drebėjimas buvo 8,3 tos pačios skalės galingumo).

● Jau virš 25 šimtmečiai, kai Artimųjų Rytų teatre, vyksta seniausia žmonijos istorijoje drama, kur pačios gamtos yra suformuota palanki vieta tiems veiksams. Čia sueina didžiuliai žemynai prie siaurų jūrų, kurios jungia plačiuosius vandenynus. Rytinė Viduržemio jūros dalis buvo ir pasaulio pasaulio kryžkelė. Iš pradžiamokslinio prisimename, kaip laisvi spartiečiai, 480 m. prieš Kristų atsilaukė prie Maratono prieš gausesnį priešą — imperialistinę Persiją.

VIII a. pradžioje, vakariečiai prarado rytų tvirtovę. Vakarų Europa būtų susilaukus kitokio likimo, jei 732 m. Karolis Martelis nebūtų sumušęs saracenų ties Toursu, prie Loire upės, Vakarų Prancūzijoje.

Aleksandras Makedonietis, pirmiau turėjo pereiti Artimuosius Rytus, kad galėtų nukariauti ano meto pasaulį (336-323 m. p. Kr.). Ano meto Romos cezariai pirmiau turėjo įsitvirtinti rytiniam Viduržemio jūros krante, kad užtikrintų imperijos saugumą. Napoleonas per Artimuosius Rytus užėmė Egiptą, kad išplėstų ir užtvirtintų imperijos saugumą žemyne.

Dvidešimts penkių šimtmečių patyrimais remiantis, susidarė karinė tiesa: kas valdo šiaurinę Afriką, tam yra laidas į Europą, kas valdo Artimuosius Rytus, tas valdys pasaulį. Šia aksioma vadovaudamasis ir Hitleris bandė eiti tuo keliu, tačiau istorijos lapuose, ties El Alemeinu išsirikio eilėn šalia Maratono, Tourso, Chalono (dabartinėje Prancūzijoje, kur 451 m. buvo sumuštas Attila) nepasiekęs užsibrėžto tikslo.

Neabejotina, kad komunistinė Rusija aną karinę tiesą žino ir nenuosta-

bu, kad deda visas pastangas užimti Artimuosius Rytus.

● Amerikiečių Ramiojo Vandenyno laivyno viršininko, admirolo J. McCain pareiškimu, rusai nuolat didina Tolimųjų Rytų kraštuose įtampą (Indonezija, Burma, Cambodija, Laos, Tailandas). Veiksmai Vietname galėjo baigtis prieš keletą metų, jei Amerikos politiniai sluogsniai būtų leidę veikti ginkluotoms jėgoms prieš žemėje, kaip kad vyksta normalių karų atveju. Apribojant veiksmus P. Vietname, nevaržant ir dar pakenčiant ginklų tiekimą Vietkongui iš kitų kraštų (rusų tiekimas laivais Tonkino įlankoje, Haiphong uoste), karo veiksmai virsta vienpusiški prieš naudai. Esant gynimosi padėtyje, amerikiečiams tenka turėti milžiniškus kiekius tiekmenų nuolatinėje parengtyje — atsarginės važmenų ir ginklų dalys, taisyso dirbtuvės, sandėliai, transporto priemonės. Visa tai išdėstyta atsparos punktuose, tolimalais tarpais. (Pusę milijono tonų mėnesiui, išskirstyti į atskirus punktus iš tiekimo uosto reikalinga 7,500 lėktuvų ar 100,000 transporto sunkvežimių. Per eilę metų, dėl menko kelių tinklo ir nuolatinio Vietkongo užpildinimo tiekmenys buvo pergabenami oru. 1969 m. buvo nutiesta virš 2,000 mylių naujų, sunkiam transportui ir susisiekimui tinkamų kelių. Vietiniai gyventojai pradėjo apgyvendinti naujų kelių šalikeles, auginti javus, nes pasidarė lengvas susisiekimas su vietovėmis, kur nekludomai gali pasiekti turgavietes, parduoti ar keisti savo gaminius. Dėl didelio karinių transportų judėjimo minėti keliai dažniau patruliuojami — saugomi, pasidarė saugūs vietiniams gyventojams nuo vietkongiečių užpildinimų; tuo pačiu, vietkongiečiams pasidarė neįmanoma nepastebėtiems suruošti pasalas ar minuoti, nes vietinių gyventojų būdavo greit pastebimi ir amerikiečių daliniai laiku įspėjami. Be to, ši gyventojų grupė turėdama galimybes sekmingai naudotis keliais ir būti saugiais, pasidarė ištikima P.

Vietnamo vyriausybei, patys ginklavosi sudarydami atsparos punktus savo pačių apsaugai ir padeda saugoti kelius ir transportus keliuose, nuo vietkongiečių.

Adm. J. McCain nuomone, jei amerikiečiai politikai, šalia ginkluoto karinio būto siuntę inžinierius su priemonėmis pakelti krašto gerbūvį, dabartinio pobūdžio veiksmai būtų buvę pateisinami ir į karo istorijos puslapius būtų įrašyti nauji būdai laimėti taiką. Akivaizdoje komunistinės ekspansijos Tolimuosiuose Rytuose, kur tik reikės siųsti amerikietis karys, Vietnamo patirtis neprivalo būti užmiršta, bet panaudota greitesniam karo užbaigimui.

● Kai Amerikos Kongreso patvirtintas ir statomas, branduolinės energijos ginklais aprūpintas, laivynas bus baigtas, jis susidės iš 65 kautyinių ir 41 Polaris tipo povandeninių laivų, dviejų lėktuvnešių, vieno kreiserio, keturių lydimųjų ir vieno didelio gilumo tyrimų ir jūrų inžinerijos povandeninio laivo NR-1 (varomas atominio reaktoriaus ir jau išbandytas). Šiuo metu jau pastatyti 44 kautyinių povandeniniai laivai ir visi 41 Polaris tipo.

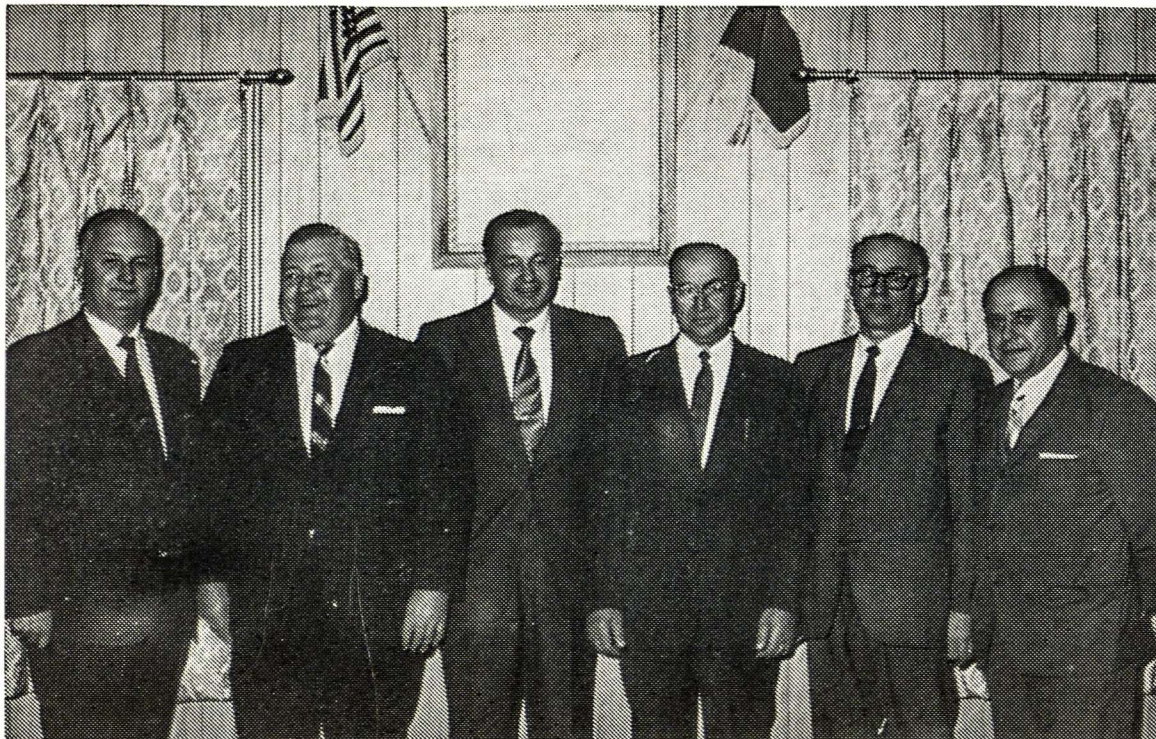
● Karo nuostoliai dažniausiai skaičiuojami turėti kautyinėse, tačiau tūkstančiai kovotojų, išvesti iš rikiuotės dėl infekcinių ligų, klimatinų sąlygų ir kitų gyvenimui neįprastų aplinkybių, dažnai praleidžiami.

Amerikiečių Armijos Tyrimo Instituto duomenimis, Vietname dideli nuostoliai turimi dėl džiunglių gangrenos, maliarijos, venerinių ligų ir odos ligų (cutaneous fungal). Odos nušūtimai batuose ypatingai dažnai pasitaiko, būnant ilgesnį laiką kautyinėse, tropiniame šiltam vandenyje, negalint dažniau išsidižiovinti, tinsta sąnariai, atsiranda augšta temperatūra (100°-102° F). Veteranų Administracijos duomenimis, nuo minėtų negalavimų, 1970 m. sausio mėn. 31 d. nedarbingumas pripažintas ir išmokamas pensijos 133,184 Vietnamo veiksmuose dalyvavusiems atsarginiams.

MOKSLININKAS, DAVĖS SOVIETŲ RUSIJAI HIDROGENINĖ BOMBĄ

1925 m. iš Sovietų Rusijos į Angliją atvyko fizikos studijų tęsti 31 metų amžiaus, vidutinio ūgio vyras, Petras Kapica. Gudrių akių, lakaus proto, visuose pasikalbėjimuose pasireiškias kaip antikomunistas. Jo tėvas buvęs caristinės Rusijos aristokratas. Jis greit susirado draugų, iš kurių pažymėtinas lordas Rutherford, anglų vadinamasis atominės energijos tėvas.

Rutherfordas parūpino Kapica Cambridge universitete darbą prie Nielso Bohro, kuris drauge su Rutherfordu dirbo prie atominės energijos tobulinimų. Kapica gavo 2500 svarų metams, o jo antroji žmona, būdama asistentė, gavo 1000 svarų metams. Jie kiekvienais metais važiuodavo atostogų į Rusiją ir grįždavo atgal saugūs ir be įtarimų. Kapica pasižy-

L.V.S. Ramovės trys skyriai, birželio 7 d., Worcesteryje, Maironio parke, suruošė tadinę Joninių iškylą, kurios metu buvo paminėta 30 metų sukaktis Lietuvos nepriklausomybės žlugimo ir Baisiojo Birželio trėmimų. Iš k.: progr. vedėjas J. Vizbaras, svečias Amerikos armijos plk. ltn. Vincas Klučinskas, Waterburio sk. pirm. A. Ballys, Bostono sk. pirm. B. Bajerčius, Br. Utenis ir Hartfordo sk. pirm. P. Simanuskas. L. Tamošaičio nuotr.

mėjo moksliniais darbais kolegų tarpe. 1930 m. jis pasiekė absoliutaus nulio temperatūrą — 460° F. Jis pagamino mažą turbiną (9 uncijų svorio), kuri suskystino svarą oro per minutę. Jis ištyrė galimybes suskystinti helijų, nustatė atomų judėjus, iškurių susidaro standžios medžiagos; apibrėžė galimybes sustabdyti atomo dalelių judėjį tam tikroje šalčio temperatūroje. Jis nustatė prie kokios turimos temperatūros galima suskystinti vandenilį, helijų, azotą. Pučiant stiprią oro srovę per sušaldytą oro sluogsnį, išgavo mažo žemės drebjimo jėgą. Pagaliau, jam buvo duota 2,5 milijono svarų naujai aparatūrai įsigyti ir leista laisvai daryti bet kuriuos bandymus. Jis pastatė naują ciklotroną atomų bombardavimui. Kapica greit suėjo į sąlytį ir susirašinėjo moksliniais klausimais su Bethe (davė pagrindus amerikiečiams pagaminti H-bombą), su Fermi — Italijoje, su Maintneriu ir Fritsche Vokietijoje, Einsteinu, Milikanu, Bohru ir kitais. Kapikai dažnai buvo siūlyta britų pietybė, bet jis rasdavo priežasčių vis

atidėti. Kai, pagaliau, 1934 m. Kapica su žmona išvažiavo į Sovietų Rusiją įprastų atostogų, jis daugiau į Angliją negrįžo. Kuriam metui iš buvusio pasaulio jis dingo be tolesnių pėdsakų. Amerikos, Prancūzijos ir kitų kraštų mokslininkai, vardan mokslo pažangumo, protestavo Sovietų atstovybėse, kad sovietai paglemžę bendradarbi. Pagaliau sovietų atstovybė Londone paskelbė, kad sovietams, lygiai kaip ir kitiems, priklauso moksliniai išradimai ir tobulinimų teisė ir, kad sovietų pilietis gali dirbti ir namie, ne vien užsieniuose. Kapica paskiriamas mokslo akademijos direktorium, tikslu plėtoti atominės energijos panaudojimą Sovietų Rusijoje. Kapicos du vaikai ir anglų pinigais pastatytos laboratorijos buvo pasilikę Cambridge. Kapica graudžiais laiškais sujaukino Rutherfordą, kuris išrūpino iš britų valdžios, kad viskas būtų persiūsta į Rusiją. Specialiu lėktuvu buvo pasiūsti vaikai ir vėliau valstybės tyrimų ir industrijos departamentas, rūpestingai, be įtarimo, supakavo mašinas, įrengimus, braiži-

nus ir bylas su skaičiavimais, bendro svorio virš 5,000 tonų ir už 50,000 svarų persiuntė Kapikai, tiesiog į Fizikos tyrimų institutą Maskvoje. Netrukus po to, 1937 m. mirė lordas Rutherfordas, negavęs net padėkos laiško už pasitarnavimą, tik Kapicos kabinete, Maskvoje, buvo pakabintas jo portretas.

1944 m. Kapica buvo vėl prisimintas senųjų draugų — amerikiečiai apdovanojo jį Franklino medaliu ir davė garbės nario vardą Franklino institute — didžiausią amerikiečių mokslininkų garbės laipsnį. Po dviejų metų jis gavo iš Britų elektros instituto Faradėjaus medalį už darbus žemoje temperatūroje. Tais pačiais metais jis buvo apdovanotas Lenino ordinu, ir Maskvos gynybos medaliu. 1945 m. jis gavo 200,000 rublių Stalino premiją už atominis tyrinėjimus. 1952 m., 20 mylių atstu nuo hidrogeninės bombos sprogdinimo vietos, prie Baikalo ežero, Kapica stebėjo savo darbo vaisius, tik vienais metais vėliau už amerikiečių hidrogeninės bombos išsprogdinimą.

Joninių iškilos dalyviai atsigaišina besivaišindami.

J. Stasaičio nuotr.

RYTINIO ATLANTO PAKRAŠČIO RAMOVENŲ IŠKILA

Į gražų Maironio parką prie Worcester, Mass. birželio 7 d. sekmadienį suvažiavo trijų skyrių ramovėnai su savo šeimomis, svečiais ir bičiuliais dalyvauti tradicinėje Joninių šventės iškiloje. Dalyvavo Waterburio (Conn.) Hartfordo (Conn.), Bostono-Worcesterio, Mass. Skyrių nariai ir taip pat Bostono "Vanagaičio" kuopos šauliai.

Bendrose pietų vaišėse dalyvavo 105 asmenys. Buvo svečių ir iš New Yorko. Suvažiavusius pasveikino Bostono "Ramovės" skyriaus pirm. B. Bajerčius. Programą vedė J. Vizbaras, pažymėdamas, kad trijų kaimy-

ninių skyrių pavasarinis Joninių suvažiavimas jau tapo tradiciniu bendradarbiavimu stiprinančiu kultūrinius skyrių ryšius ir karines tradicijas. Pavasariniai suvažiavimai jau ketvirti metai vyksta vis atskirose vietovėse. Praėjusiais metais toks suvažiavimas buvo surengtas Waterburio skyriaus, ponų Urbšaičių sodyboje.

Vaišių metu kalbėjo Waterburio skyriaus pirm. A. Balsys, Hartfordo skyriaus pirm. P. Simanauskas, Bostoniškis Br. Utenis ir Maironio parko valdyb. pirmininkas K. Adomavičius.

Buvo prisiminta tragiška Lietuvos Valstybės nepriklausomybės žlugimo trisdešimties metų sukaktis, kai 1940 m. birželio 15 d., raudonajai rusų armijai okupavus Lietuvą, vyko baisūs

birželio išvežimai į Sibirą. Zuvusieji broliai ir sesės Sibire ir partizanai laisvės kovose visų buvo pagerbti tylos minute.

Minėjimo programoj dalyvavęs Bostono dramos sambūrio aktorius Feliksas Kontautas paskaitė ištrauką iš V. Pietario raštų "Dainiaus atvykimas" ir Bern. Brazdžionio eilėraščių: "Kaltinu". Šaulių Vanagaičio kuopos pirmin. inž. J. Stašaitis parengė ir pravedė lietuviškų dainų pynę, įtraukdamas visus dainuoti bendrai gražiausius mūsų liaudies dainų posmus.

Po vaišių vyko šokiai, grojant Worcesterio skautų, Marcinkavičiaus vedamai, kapelai. Į šokius atsilankė daug lietuviško jaunimo iš aplinkinių vietovių. Visi buvo patenkinti ramo-

Joninių iškilą surengusių Ramovės skyrių valdybų nariai. Sėdi, iš k.: P. Simanauskas — Hartfordo sk. pirm., B. Bajerčius — Bostono sk. pirm., A. Balsys — Waterburio sk. pirm.; stovi — valdybų nariai.

J. Stasaičio nuotr.

A. A. JUOZAS VALAKAS

Perėmus KARIO leidimą 1954 m. Ramovės Brooklyno skyriui, Juozas Valakas stojo redakcijai talkon. Su jam įprastu uolumu ir nuoširdumu jis padėjo naujai redakcijai pirmuosiuose žingsniuose.

Gimęs J. A. Valstybėse prieš 55 metus, Juozas anksčiau už daugelį tremtinių atvyko, greičiau, grįžo į sa-

vo gimtąjį kraštą 1947 m. iš Vokietijos, kur Hamburge, Pabaltijo Universitete studijavo lituanistiką.

Brukline savo laisvą laiką jis skyrė spaudos tartininko ir bendradarbio darbiui. Jis bičiuliavosi ir globojo KARIO redakcijos veteraną ir Pirmąjį Lietuvos Kareivį Stasį Butką, dažnokai jau negaluojančį.

Stasio Butkaus paragintas jis stojo ir KARIO talkon, tuo metu kai ji labiausiai buvo reikalinga. Jis padėjo suredaguoti 1954 m. KARIO 2 iki 10 numerio imtinai.

KARIO štabas nuoširdžiai užjaučia a.a. Juozo giminaičius ir artimuosius čia ir likusius pavergtoje Lietuvoje.

*O kažin kas, o kažin kur taip šaukia —
Junti — ir nežinai ir nematai —
Gal kryžius vienišas tuščioj palaukėj,
Ar motina, ar Nemuno balti krantai...*

O. B. AUDRONĖ
— "Beržų pasakos"

vėnų suruošta Joninių iškila. Vyko, tarsi karių susiartinimas su lietuviška visuomene, kuris buvo pradėtas mūsų kariuomenėje dar nepriklausomoje Lietuvoje, kaip pažymėjo vienas dalyvių. Panašūs suvažiavimai labai populiarina ramovėnų vardą.

Suvažiavimo metu visų trijų skyrių valdybos buvo susirinkę bendram posėdžiui aptarti kultūrinius skyrių veiklos klausimus ateičiai. Buvo nagrinėta ir Centro valdybos paruošto filmo: "Iš dabarties į praeitį" parsivežimo klausimas bei kiti reikalai. Fil-

mo parsigabenimo reikalus aptarti su centro valdyba posėdyje buvo pavesta Waterburio "Ramovės" skyriaus pirmininkui St. Balsiui. Ateinančiais metais Joninių iškilą pažadėjo surengti Hartfordo skyrius.

J. V. Sūduvas

PATIKSLINIMO PATIKSLINIMAS

Kario 1970 m. balandžio mėn. Nr. 4, patikslinant Balio Augino str. "Amžiniems lietuviško pajūrio sūnams", tilpusį Kario š.m. Nr. 1, Klaipėdos krašto sukilimo dalyvis (ir, berods, tas pats senas mano šauliškas bičiulis dar iš Pūtvio laikų) J. Grybauskas, regimai laiko slinktyje išblėsus atsiminimams, kurių kartais nebegalime patikrinti dokumentine medžiaga ir dėl ko mūsų visų memuarai kaskart vis mažiau darosi patikimi, klaidingai teigia, kad jaunas šaulys, aušrokas Jasaitis žuvo užimant prefektūrą, o kpt. Noreika — užimant Sendvarį.

Iš tikrųjų gi aušrokas Algirdas Jasaitis, su kuriuo žygio metu buvau artimai susidraugavęs, žuvo nakčia, įsiveržus į Sendvarį (Althof'ą), nuginkluojant prancūzų sargybas. Be Jasaičio, Sendvaryje žuvo dar vienas puskarininkis (jo pavardės, deja, nebeatsimenu) ir buvo sužeistas į kojas Adolfas Eigelis. Prieš Sendvarį veikė kpt. Strelniko vadovaujama grupė. Joks karininkas užimant Sendvarį nėra žuvęs. Buvo daugiau aukų kitą rytą puolant gretimą Naujadvarį (Neuhof), bet žuvusių pavardės man nežinomos.

Gusarų pusk. (būrininkas) Bronius Tatarūnas, kuris su gusarų skyriumi veikė prie Vyriausio sukilėlių štabo, teigia gerai žinąs, kad kpt. Noreika žuvo užimant Klaipėdos kareivines jau po kautynių prie prefektūros.

Šis atsitikimas parodo, kad savo memuarus, kurių mes negalime patikslinti dokumentine medžiaga, turėtumėm skelbti su atsargumo rezervais.

A. Žiedas, sukilimo dalyvis

NEW YORKO RAMOVĖNŲ SUSIRINKIMAS

Naujai išrinkta valdyba, kurios pirm. yra J. Klivečka, sušaukė savo kadencijos pirmąjį skyriaus susirinkimą, balandžio 19 d., 7 val. vakaro, Tėvų Pranciškonų Kultūros Židinio patalpose.

Susirinkimo tikslas buvo dalyvauti Ramovės Centrinės v-bos rinkimuose, vykdytuose visuose skyriuose ir išgirsti naujosios valdybos veiklos planus.

Atlikus slaptų balsavimų procedūrą, dėl nedidelio dalyvių skaičiaus, buvo nutarta paštu išsiuntinėti balsavimo lapelius visiems skyriaus nariams, nedalyvavusiems susirinkime.

J. Klivečka valdybos veiklos plano pranešime nurodė, jog pagrindinis parengimas — Lapkričio 23 d. šventė — jau organizuojama: gauta Mas-

petho parapijos salė ir orkestras. Dėl programos dar nėra sutarta. Tuo reikalu yra veikiama.

Be šios, pagrindinės, šventės yra numatyta suruošti Rugsėjo 8 d. minėjimas, greičiausia, kultūros reikalų vedėjo A. Butkio sode — Great Necke.

J. Klivečka pabrėžė, jog naujoji skyriaus valdyba yra pasiryžusi įieškoti būdų pritraukti į skyriaus eiles jaunimo. Tam tikslui numatoma susirišti su amerikiečių atitinkama organizacija, gauti teisę naudotis jos šaudykla, įsigyti mažojo kalibro šautuvus ir ruošti šaudymo rungtynes.

Susirinkimas pritarė valdybos užmojams ir buvo palinkėta jai sėkmės.

Alučio vaisėmis buvo užbaigti pasitarimai ir pasikalbėjimai ir apie 10 val. išsiskirstyta.

D.

Atsakymas pasisakiusiems dėl "Nenorėjau būti didvyriu"

Visai nenustebau atradęs KARIO 4 Nr. net dviejų kritikų pasisakymus.

Aš visai nesijaučiu kaltas ir manęs visiškai negraužia sąžinė (nėr už ką!) dėl SĖDOS įvykių, tik dar ir dabar vis pikta, kad tais laikais atsirado tokių, kurie anot tautiečio SŪDUVO, davėsi pagaujami ant nacių vilionių meškerės ir svajono nuo bolševikų antrosios okupacijos Lietuvą išgelbėsi. Gal juos sąžinė graužia, kad dėl jų noro vadovauti, ar nešioti uniformą, o gal ir pasidaryti didvyriais ir neįmanomomis sąlygomis gelbėti tėvynę, o dėl jų nesuorientavimo prie Sėdos tiek daug jaunų vyrų paklojo galvas...

Vieton nereikalingų man pamokymų abu kritiku raginu, imkitės konkrečių darbų pavergtai Lietuvai padėti: paklokite po šimtinę ar tūkstantinę Lietuvių Fondui, platinkite spaudą, dalyvaukit bendruomeninėje veikloje ir panašiai...

Jurgis Gediminėnas

Jūrininkų Išvyka

Detroito jūros šaulių švyturio kuopos pavasarinė išvyka Kodačių vasarvietėje Nidoje, dėka kruopštaus rengėjų pasiruošimo, labai gerai pasisekė. Išvykoje dalyvavo ir naujasis S-gos pirmininkas Vincas Tamošiūnas, gen. J. Černiūs su poniu, St. Butkaus garbės narys F. Motuza ir kt. svečiai. Atlikus šaudymą visi buvo labai skaniai švyturio kuopos sesių pavaišinti. Niekas neskubėjo namo. Ilgai skambėjo lietuviška daina ežero pakrantėje.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

J. Gliuda, AGONIJA, romanas, 408 psl., brošiūruota, su aplanku, antra laida. Išleido "Viltis", 1970 m.

Lankėme mirusių ramovėnų kapus

Gegužės 25 d. Bostono "Ramovės" skyriaus nariai, pirm. Br. Bajerčius, A. Vilėniškis, Pr. Martinkus, J. Ūselis ir Br. Utenis, atlankė mirusių ramovėnų kapus ir padėjo gyvų gėlių puokšteles prie savanorio Iz. Miliaus kapo ir buvusio skyriaus pirm. J. Krutulio kapo. Mirusiųjų kapus Bostono ramovėnai atlanko vieną kartą per metus ir veda jų kartoteką.

J. S.

Middlesex ligoninėje, Londone, gegužės 12 d., mirė II P. karo lenkų kariuomenės korpo, kovojusio Italijoje, vadas gen. Vladislovas ANDERSAS. Prieš 78 metus jis buvo gimęs Lietuvoje. Paliko žmoną, žinomą dainininkę Renatą Bogdanską, dukterį ir sūnų su šeimomis ir tris brolius pulkinkus užsienyje ir gim. Lenkijoje. Jo valia, buvo palaidotas Italijoje, Monte Cassino karių kapinėse tarp kritusių karių, tą vietovę iš vokiečių užėmusių.

Būdamas Italijoje gen. Andersas rinko ir globojo iš vokiečių dalinių pabėgusius lietuvius. Prie Neapolio stovykloje buvo apie 200 jaunuolių, kuriems pradžioje vadovavo Anderso štabo kar. Juozas Dubickis, o vėliau lietuvis kar. Gecevičius. Minėto J. Dubickio, kun. prel. Meištavičiaus ir p. Siutos painformuoti suėjo į kontaktą su stovykla pp. Lozoraičiai, kurie parūpindavo angliškų ir kt. knygų, nes jaunuoliai rengėsi emigruoti į anglosaksų kraštus.

Taip vadinamosios "Jungt. Tautų Saugumo Tarybos" sekretorius, nuo pat pradžios yra rusų komunistų postas. Šiuo metu, nuo 1966 m., tuo pasaulinės organizacijos "saugumo" vadovas yra tovarišč A. N. Nesterenko.

(C. F.)

Instruktorius: "Koks yra skirtumas tarp atsargumo ir bailumo?"

Naujokas: "Atsargumas — tai kai pats bijai, o bailumas — kai kitas bijo."

(A. O.)

PRENUMERATORIŲ DĖMESIUI

Balandžio KARIO nr. radote prenumeratos lapelius, kuriuos siuntėme norėdami Jums padėti ir kartu palengvinti administracijos darbą. Mokėdami už 1970 m., malonėkite prijungti prenumeratos mokestį ir už 1969 metus, kas dar nėra jį sumokėjęs.

Kas norėtų gauti pakvitavimą už prenumeratą, prašome užpildyti du lapelius ir abu prisiųsti su mokestičiu "Kariui". Vienas šį (gauta) bus pakvituotas ir gražintas.

Pavardes, vardus ir adresus prašome rašyti aiškiai, ir būtinai įrašyti "ZIP CODE #." Siunčiamųjų čekių, ar Money Order grafoje "Pay to the order of" prašome rašyti tik "KARYS" (ne Warrior, ar kitaip).

Prašome nedelskite ir atlikite savo pareigą — siųskite tuojau prenumeratos mokestį, kuris garantuoja žurnalo leidimą ir sutaupo paraginimų siuntinėjimo išlaidas.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — \$7.00, pusmečiui — \$3.50, atsk. nr. — 70¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

K A R Y S

916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A.

čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

~

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.